

Opinnäytetyö AMK

Sosionomikoulutus

2020

Janniine Jokinen & Sanna Länsilinna

LUONTOAIHEINEN VUOSIKELLO VARHAISKASVATUKSESSA

– työvälineenä 2–3-vuotiaiden lasten kanssa

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi

2020 | 40 sivua, 44 liitesivua

Janniine Jokinen & Sanna Länsilinna

LUONTOAIHEINEN VUOSIKELLO VARHAISKASVATUKSESSA

- työvälineenä 2–3-vuotiaiden lasten kanssa

Kehittämistyö on tehty luontopainotteiselle Norlandia Puisto -päiväkodille. Tavoitteena kehittämistyössä oli kehittää luontoon liittyvä työväline 2–3-vuotiaiden lasten kanssa työskentelyyn. Tarve pohjautui valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman Tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alueeseen. Menetelmänä opinnäytetyötä tehdessä on käytetty haastattelua sekä dialogista keskustelua.

Opinnäytetyön tietoperustaan on sisällytetty kaksi keskeisintä aihealuetta, jotka ovat lähteneet kehittämistyön tarpeista. Tietoperustan ensimmäinen aihealue käsittelee luontokasvatusta osana ympäristökasvatusta ja luonnon merkitystä lapsen kehityksen kannalta. Tietoperustan toisessa aiheessa perehdytään 2–3-vuotiaan lapsen kielelliseen ja motoriseen kehitykseen sekä kyseisen ikäluokan leikkiin.

Kehittämistyön tuloksena syntyi luontoaiheinen vuosikello, joka on tarkoitettu varhaiskasvatuksessa 2–3-vuotiaiden lasten kanssa työskentelyyn. Vuosikellon tarkoituksena on olla varhaiskasvattajien työn tukena ja saada luontopainotteisuus näkyvämmäksi Norlandia Puistossa. Vuosikelloon on koottu erilaisia toimintoja, joita varhaiskasvattajat voivat käyttää haluamassaan laajuudessa.

ASIASANAT:

Luontokasvatus, lapsen kehitys, kehittämistyö, vuosikello, varhaiskasvatus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Social Services

2020 | 40 pages, 44 appendices

Janniine Jokinen & Sanna Länsilinna

NATURE THEMED ANNUAL PLAN IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION

- as a tool with 2-3 year old children

This development project was done for the nature-oriented kindergarten Norlandia Puisto. The aim of the development project was to develop a nature related tool for working with children aged 2–3 years. The need was based on national early childhood education plan "I learn and work in my environment". The methods used in the thesis are an interview and a dialogical discussion.

The knowledge base of the thesis includes two main topics that have started from the needs of the development project. The first topic area of the knowledge base deals with nature education as a part of environmental education and the importance of nature as a part of child development. The second topic of the knowledge base focuses on the linguistic and motoric development of 2–3 year old children and the play methods of that age group.

As a result of the development project a nature themed annual plan was created which is intended for working with children aged 2 to 3 in early childhood education. The purpose of the annual plan is to support the work of early childhood educators and to make the emphasis of nature more visible in Norlandia Puisto. The annual plan has various functions that early childhood educators can use to the extent they like.

KEYWORDS:

Nature education, child development, development project, annual plan, early childhood education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Kehittämistyön tarve ja tavoitteet	7
2.2 Toimintaympäristön kuvaus	8
3 LUONTOKASVATUS OSANA YMPÄRISTÖKASVATUSTA	10
3.1 Ympäristökasvatus	10
3.2 Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa	11
3.3 Luonnon merkitys lapsen kehitykselle	14
4 LAPSI 2–3-VUOTIAANA	18
4.1 Kielellinen kehitys	18
4.2 Motorinen kehitys	20
4.3 Lapsen leikki	22
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	25
5.1 Menetelmät ja dokumentointi	25
5.2 Prosessin kuvaus ja aikataulu	26
6 KEHITTÄMISHANKKEEN TUOTOS	30
6.1 Ideointi	30
6.2 Työstäminen ja viimeistely	31
7 ARVIOINTI JA POHDINTA	33
7.1 Opinnäytetyön prosessi	33
7.2 Tuotos	34
7.3 Ammatillinen kasvu	35
LÄHTEET	38

LIITTEET

Liite 1. Luontoaiheinen vuosikello.

41

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämistyön prosessin eteneminen.

29

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeen aiheena on 2–3-vuotiaiden lasten luontokasvatus varhaiskasvatuksessa ja siihen kehitettävä työväline. Kehittämishanke on tehty yhteistyössä luontopainotteisen päiväkotin Norlandia Puiston kanssa ja se on lähtenyt heidän tarpeistaan. Nykyajan monet perheet asuvat kaupungissa, jolloin luonto voi olla vähemmän läsnä arjessa. Näkemystemme mukaan luonto on noussut tämän myötä tärkeään osaan varhaiskasvatuksessa. Kehittämishanke lähti liikkeelle syksyllä 2019 ja hanke saatiin päätökseen vuoden päästä syksyllä 2020.

Opinnäytetyössä perehdymme ensin luontokasvatukseen osana ympäristökasvatusta, sillä koko opinnäytetyö perustuu siihen. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ympäristökasvatus kuuluu Tutkin ja toimin ympäristössäni oppimisen alueeseen, minkä vuoksi luontokasvatus on keskeinen aihe opinnäytetyössä. Luontokasvatusta käsitellään opinnäytetyössä yleisesti osana varhaiskasvatusta sekä luonnon positiivista vaikutusta lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Opinnäytetyö on rajattu 2–3-vuotiaisiin lapsiin toimeksiantajan toiveesta. Toimeksiantajan mukaan tämän ikäisille lapsille on saatavilla vähemmän valmiita materiaaleja luontoon liittyen. Norlandian luontopainotteisessa päiväkotin Puistossa on tärkeää, että luontopainotteisuus näkyy kaikissa ikäryhmissä. Opinnäytetyössä käsittelemme 2–3-vuotiaista lasta kielellisten ja motoristen taitojen sekä leikin kautta, jotta lukijalle selkiytyy tieto tämän ikäryhmän kehityksestä näiltä osin.

Tuotosta varten käytimme kehittämismenetelminä dialogista keskustelua sekä haastattelua, jotta saimme selville toimeksiantajan ajatuksen tulevasta tuotoksesta sekä sen hyödyllisestä sisällöstä. Kehittämishankkeen tuotoksena muodostui luontoaiheinen vuosikello varhaiskasvatukseen. Vuosikelloon on koottu erilaisia toimintoja liittyen luontoon ja luonnossa tekemiseen. Vuosikellon tarkoituksena on tuoda luontoa osaksi luontevaa oppimisympäristöä varhaiskasvatuksessa. Koottujen toimintojen avulla lasten on tarkoitus oppia tietoa luonnosta sekä luonnossa harjoittaa kaikkia oppimisen osa-alueita.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämistyön tarve ja tavoitteet

Kehittämistyön päätavoitteet perustuvat sen hyötyyn, käytettävyyteen ja uutuuteen, jossa pyritään luomaan jokin konkreettinen tuotos. Kehittämistoiminnan tulee perustua toimeksiantajan ja opiskelijoiden yhteiseen näkemykseen työn tavoitteista ja tarpeista, jonka avulla kehittämistyötä lähdetään tekemään. (Salonen ym. 2017, 32, 37.)

Opinnäytetyön aiheen saimme Turun ammattikorkeakoulun kautta tilatusta opinnäytetyöstä Norlandia päiväkoti Puistosta syksyllä 2019. Toivomuksena oli kehittää luontoaiheinen tai kestävään kehitykseen liittyvä työmenetelmä tai -väline. Tässä vaiheessa oli jo varmaa, että kyseessä on toiminnallinen kehittämistyö, sillä tavoitteena olisi tehdä konkreettinen tuotos Norlandia Puistoon. Tapasimme toimeksiantajan ja kartoitimme, millaisesta kehittämistyöstä he hyötyisivät parhaiten. Tämän keskustelun pohjalta rakensimme kolme eri tuotosvaihtoehtoa, joista yhdessä toimeksiantajan kanssa valitsimme heille sopivimman.

Kaikissa Norlandian päiväkodeissa noudatetaan valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lisäksi toimitaan oman paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti, eli Norlandia Puisto noudattaa myös Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa. (Norlandia 2020.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) Tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alueeseen kuuluu ympäristökasvatus. Sen tavoitteina on luontosuhteen ja toiminnan vastuullisuuden vahvistaminen sekä kestävä kehitys. Täten ensisijaisesti opinnäytetyömme tavoite pohjautuu juuri kyseiseen alueeseen, jota Norlandian luontopäiväkodissa painotetaan erityisesti.

Toimeksiantajan toiveena oli kehittää luontoon liittyvä työväline 2–3-vuotiaiden lasten kanssa työskentelyyn, sillä kasvattajien mukaan tämän ikäisille lapsille on vähemmän valmiita materiaaleja verkossa ja muualla saatavilla. Kasvattajien toiveena oli saada valmiita ideoita ja materiaaleja, joita he voisivat käyttää työssään. Norlandia Puisto on luontopainotteinen päiväkoti, joten luontoa haluttiin tuoda lisää esille työssä ja päiväkodin arjessa. Puiston työntekijä koki, ettei luontopainotteisuus näy vielä riittävästi heidän toiminnassaan. Opinnäytetyön alkuvaiheessa kyseinen päiväkoti oli toiminut vasta vähän aikaa, jolloin toiminta haki vielä muotoaan.

Toimeksiantajan mielestä luontoon liittyvä vuosikello vastaisi heidän tarpeitaan parhaiten, joten päädyimme valitsemaan sen kehittämistyöksemme. Vuosikellomme on kalenterivuoden mukaisista toiminnoista kerätty kansio, jossa kuukausittain on suunniteltu muutamia erilaisia toimintoja luontoon ja vuodenaikaan liittyen. Vuosikelloon oli tarkoituksena kerätä luontoaiheista toimintaa muun muassa laulujen, leikkien ja lorujen muodossa. Vuosikello on tarkoitettu 2–3-vuotiaiden lasten ryhmän aikuisille työn tueksi, jotta heillä olisi koottuna ideoita, joilla tuoda luontopainotusta esille päiväkodissa. Vuosikello on runko, johon käyttäjät voivat myöhemmin myös itse lisätä ideoitaan.

Pyrimme suunnittelemaan jokaiseen kuukauteen, vuodenaikaan ja luontoon liittyvää pedagogista toimintaa, jota päiväkodissa voidaan hyödyntää sellaisenaan tai sovellettuna. Tarkoituksena ei ole, että kaikki tietyn kuukauden toiminnot on suoritettava, vaan vuosikelloa käyttävät voivat itse valita missä laajuudessa ja muodossa niitä käyttävät. Kuukauteen kerätyistä toiminnoista voi toteuttaa yhden tai useamman. Kansiosta kasvattajat voivat ottaa toimintaansa valmiita ideoita tai muokata meidän kokoamaamme kokonaisuutta heille siinä hetkessä sopivaksi.

2.2 Toimintaympäristön kuvaus

Ensimmäinen Norlandia päiväkotitoiminta on perustettu vuonna 1994. Norlandialla on toiminnassa 80 yksikköä yli 40 eri kunnassa. Varsinais-Suomessa on kuusi Norlandia päiväkotia. Norlandia on osa kansainvälistä Norlandia Preschool perhettä, jossa päiväkotitoimintaa on pohjoismaiden lisäksi Hollannissa, Puolassa sekä Saksassa. Norlandialla on luontopainotteisia päiväkotitoimintaa, joista toimeksiantajamme Norlandia Puisto on yksi. Lisäksi heillä on liikuntapainotteisia päiväkotitoimintaa. Kaikissa Norlandia-päiväkodeissa panostetaan pienryhmissä toimimiseen sekä kodinomaiseen ympäristöön. Fyysistä oppimisympäristöä kuvataan lisäksi virikkeelliseksi, mikä innostaa lasta liikkumaan ja tutkimaan. (Norlandia 2020.)

Norlandian luontopäiväkodeissa lapset on jaettu kolmeen ikäryhmään, joissa jokaisella on omat tavoitteensa. Tavoitteena 0–2-vuotiailla on perusliikuntataitojen harjoittelu sekä opetellaan viihtymään luonnossa. Luonnossa oppimisen tavoite on puolestaan asetettu 3–4-vuotiaille lapsille. Vanhimmat päiväkodin lapset eli 5–6-vuotiaat pyrkivät oppimaan luonnosta sekä heitä suunnataan kestävään elämäntapaan. (Norlandia 2020.)

Norlandia Puisto sijaitsee Turun Länsikeskuksessa, Lukkosepänkadulla. Puisto päiväkodissa tuotetaan lapsen positiivista luontosuhteen kehittymistä ja kannustetaan lapsia kestäväen kehityksen mukaiseen toimintaan. Luontopäiväkodin pienryhmätoiminnassa lapsen osallisuus ja aktiivinen vuorovaikutus mahdollistuvat ja lapsi saa myönteisen käsityksen itsestään oppijana. Lisäksi Norlandian luontopäiväkodeissa lapset saavat kokea itse, tutkia, pohtia ja ihmetellä aikuisen läsnä ollessa. Norlandia Puistossa on viisi lapsiryhmää. Puistossa on 1–2-vuotiaiden ryhmä sekä 2–3-vuotiaat lapset yhdessä ryhmässä. Lisäksi päiväkodissa toimii 3–4 -sekä 3–5-vuotiaiden ryhmät. Esiopetus Norlandia puistossa toteutetaan 4–6-vuotiaiden ryhmässä. (Norlandia 2020.)

3 LUONTOKASVATUS OSANA YMPÄRISTÖKASVATUSTA

3.1 Ympäristökasvatus

Nykyinen ympäristökasvatuksen määritelmä on laajempi kuin luontokasvatuksen käsite. Ympäristökasvatuksessa kyse on kokonaisvaltaisesta ympäristövastuullisuudesta sekä sellaiseen elämäntapaan kasvamisesta. Pienten lasten kohdalla kyse on mahdollisuudesta toimia yhteiskunnan ympäristötietoisena kansalaisena. Tähän pyritään etenkin pienten lasten kohdalla jokapäiväiseen elämään kuuluvilla arkisilla keinoilla. (Raittila 2017, 210.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) Tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alueeseen kuuluu ympäristökasvatus. Sen tavoitteina on luontosuhteen ja toiminnan vastuullisuuden vahvistaminen sekä kestävä kehitys. Luonnosta nautitaan myönteisten kokemusten kautta sekä havainnoidaan eri vuodenaikoja keskustellen ja tutkien. Lisäksi opetellaan tunnistamaan erilaisia kasveja ja eläimiä. Lapsille opetetaan muun muassa luonnon ja energian säästämistä sekä kierrätystä.

Yhtenä tavoitteena ympäristö- sekä kestävä kehityksen kasvatuksessa on ympäristötietoiseksi ihmiseksi varttuminen. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on muun muassa lisätä ympäristötietoisuutta, -vastuullisuutta sekä -myönteisiä asenteita ja se, että ihmiset ymmärtäisivät oman riippuvaisuutensa ympäristöstään. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan sitä, että pystytään vastaamaan ihmisten tarpeisiin nyt niin, ettei se olisi pois tulevilta sukupolvilta. Kestävässä kehityksessä ymmärretään kaikki maapallon säilymiseen vaikuttavat tekijät sekä jokaisen ihmisen teot. Kestävän kehityksen tavoitteena onkin elää tavalla, joka takaa myös tulevaisuuden elinkelpoisuuden. Käsitteinä ympäristökasvatus sekä kestävä kehitys ovat rinnasteiset. Niiden välille ei voida vetää selkeää viivaa ja ne kulkevat käsi kädessä. Ympäristötietoinen ihminen pyrkii säästämään ympäristöä ja toimii tietoisesti tavalla, mikä ei saastuttaisi tai kuluttaisi paljoa ympäristöä. Ihmisen luovuus ja kekseliäisyys ovat osa ympäristömyönteisyyttä. Ympäristömyönteinen ihminen kykenee muuttamaan toimintaansa parempaan, jos tämä tukee niin ihmisen kuin ympäristönkin hyvinvointia. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 19–23.)

Lapsuudessa ympäristösuhteen muodostumisessa tärkeää on lapsen vuorovaikutus ympärillä olevan luonnon ja ympäristön kanssa. Fyysisen ympäristön tulisi olla monipuolista niin ohjatussa kuin vapaassakin toiminnassa. Lisäksi ympäristösuhteen muodostumiseen vaikuttavat yksilö eli lapsi itse sekä sosiaalinen ympäristö. Lapsen persoonallisuus, ikä sekä mielenkiinnonkohteet vaikuttavat siihen, millainen ympäristösuhde muodostuu. Myös läheisten tuki ja kiinnostus ympäristöön edistävät myönteisen ympäristösuhteen syntymistä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 66–67.)

Vahvistaakseen omaa suhdettaan luontoon, lapset tarvitsevat aikuisen antaman mallin. Luontosuhteen vahvistumiseen lapset tarvitsevat tietenkin myös luonnossa liikkumista ja oloa. Vaikka luontokasvatuksessa tieto onkin tärkeää, siinä tärkeinä teemoina näkyvät myös tunteet, kiintymys, rakkaus, huolenpito ja kunnioitus. Ihminen oppii paremmin myönteisen tunteen kautta ja siksi luontokasvatuksessa onkin tärkeää luoda lapselle syvällisiä ja myönteisiä kokemuksia luonnosta. Tunteen kautta lapsi oppii arvostamaan oppimaansa tietoa sekä luontoa. Tämän takia ympäristökasvatuksessa tiedon väkinäinen opettaminen ja ympäristöuhkien käsittely olisi hyvä jättää myöhempään ikään, jotta luontosuhde pääsee kehittymään. (Wahlström & Juusola 2017, 12–13.)

Tärkeää ympäristökasvatuksessa on empatian kokemukset sekä luoda pohja huolehtimiskyvyn kehittymiselle. Päiväkodissa lapselle voidaan opettaa jätteiden lajittelua ja muita ympäristöystävällisiä tapoja toimia. Oppiakseen lapsi tarvitsee kokemuksia, tietoja sekä taitoja, jotta hän pystyy huolehtimaan ympäristöstä. Myönteisten kokemusten syntymiseen luontoa kohtaan, lapsen tulee tuntee osallisuutta sekä omien tekojensa merkityksellisyyden. Tätä voidaan tukea esimerkiksi sillä, että lapsi kasvattaa itselleen tai läheiselleen kasvin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 26–27.)

3.2 Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa erityisesti mallioppiminen on tärkeä oppimisen muoto. Muun muassa ympäristöystävällisyys ja roskien lajittelu opitaan aikuisen esimerkin kautta. Varhaiskasvatuksessa myös vanhempien merkitys ympäristöystävällisissä toimintatavoissa on suuri. Varhaiskasvattajat voivat haastaa vanhempia yhteisiin pohdintoihin mallioppimisen merkityksestä, niin suuntaan kuin toiseenkin. Lapset oppivat vanhemmiltaan, mutta myös vanhemmat voivat saada kipinän lastensa kiinnostuksesta ympäristöön. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 26–27.)

Lapsen kiinnostus luonnosta ja sen hyvinvoinnista lähtee ympäristössä liikkumisesta. Luonnossa lapsen aistit pääsevät valloilleen ja hämmennyksiä herää. Kysymyksiä virtaa, jolloin lapsen ja kasvattajan välille syntyy aktiivista vuorovaikutusta ja yhdessä luonnon tutkimista. Retkillä lapsi saa iloa luonnosta ja samalla oppii lähiluonnon merkityksen. Se arvostus luontoa kohtaan minkä lapsena oppii, kantaa pitkälle myös myöhään aikuisuudessa. (Parikka-Nihti 2011, 19.) Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on oleellista, että lapsi liikkuu. Ympäristö vaikuttaa geeniperimän lisäksi suuresti lapsen kehityksen kulkuun. Lapsen motoriset perustaidot kehittyvät, kun lapsen fyysiset- ja havaintotoiminnot, sekä hermostollinen kehitys ovat saaneet riittävästi harjoitusta, sekä lapsi on saanut liikua. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 136–137.)

Motoriset taidot kehittyvät hyvin lapsen liikuessa luonnossa. Luonnossa maasto ei ole tasaista niin kuin päiväkodin piha saattaa usein olla enimmäkseen asfalttia tai hiekkaa. Liikuessaan luonnossa lapsi oppii muun muassa tasapainonsa hallintaa, kiipeämistä, ryömimistä, kaivamista, kantamista, keräämistä ja rakentelua. Maaston epätasaisuus kehittää lapsen tasapainoa, kuten myös maaston erilaiset pinnat ja muodot. Maassa olevat kivet, kannot ja juurakot haastavat lapsen liikkumista sopivasti. Lapset oppivat kiipeilemistä puissa ja kallioilla. Luonnossa lapset voivat kerätä erilaisia löytämiään materiaaleja ja oppivat näin nostamista, poimimista, kantamista ja laskemista. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 77–93.) Tutkimusten mukaan lasten fyysistä aktiivisuutta onkin lisännyt metsä liikkumis- ja leikkimisympäristönä sekä tällainen ympäristö myös ruokkii lapsen mielikuvitusta elementeillään. (Sääkslahti 2018, 134–135.) Luonto innostaa lapsia tekemään myös erilaisia temppuja. Näitä temppuja voivat olla muun muassa loikkiminen kivillä, puun oksilla kiipeily sekä tasapainottelu kaatuneilla puun rungoilla. (Keisteri-Sipilä 2017, 45.) Kehon reagoidessa epätasaisiin muotoihin luonnossa, kehittyvät huomautta myös lapsen kestävyys ja notkeus. Lisäksi luonto antaa mahdollisuuden kaikenikäisten ihmisten koordinaation, ketteryden ja reaktiokyvyn kehittymiseen. (Keisteri-Sipilä 2017, 19.) Tärkeää olisi, ettei lasta kielletä kaikessa turvallisuuden nimissä, jolloin lapsen luottamus itseensä, motorinen kehitys ja luovuuden harjoittaminen eivät pääse valloilleen. (Lyytinen 2020, 35.)

Matemaattinen ajattelu on osa Tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen aluetta, joka on määritelty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen positiivista ajattelua matematiikkaa kohtaan sekä matemaattisten taitojen kehittymistä. Pienillä lapsilla matemaattisia taitoja pyritään harjoittamaan arkisilla asioilla. Tällaisia ovat muun muassa luokittelu ja vertailu esimerkiksi koon, värin tai muodon

perusteella. Lukujen harjoittelu tapahtuu leikin kautta vuorovaikutuksessa muiden lasten sekä aikuisten kanssa. Lisäksi matemaattinen ajattelu sisältää aikakäsitteitä, joita voidaan lasten kanssa harjoitella muun muassa keskustelemalla vuorokauden- ja vuodenajoista. (Opetushallitus 2018, 44.)

Suomessa 2000-luvulla tehtyjen tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksessa voidaan tukea merkittävästi pienten lasten matemaattista ajattelua. Tutkimusten mukaan pieni lapsi saa varhaista matemaattista harjoitusta parhaiten kiinnittäessä huomiota oma-aloitteisesti lukumääriin. Lisäksi on tutkittu, että varhaisella puuttumisella päiväkodissa ja varhaisten matemaattisten taitojen tukemisella voidaan ehkäistä niiden lasten oppimisvaikeuksia, joilla on puutteita matemaattisissa perustaidoissaan. Lapsille on luontevaa opettaa lukuja myös luontoympäristössä. Aikuinen voi pyytää lasta etsimään tietyn määrän esimerkiksi käpyjä ja samalla havainnollistaa lukumäärää omien tai lasten sormien avulla. Tällöin lapsi oppii ymmärtämään yksi yhteen -vastaavuuden; yksi sormi on yksi käpy. (Mattinen & Hannula-Sormunen 2017, 223–225, 228.)

Kognitiivisia taitojaan lapsi harjoittaa luonnossa havaitsemalla, kuvailemalla ja kertomalla näkemiään ilmiöitä, lajeja ja materiaaleja. Aikuinen voi esittää lapselle kysymyksiä, jolla lapsen tulee kuvata löytämänsä luonnonmateriaalia tai aikuinen voi pyytää lasta järjestämään löydetyt materiaalit tietyn ominaisuuden mukaan. Vertailulla ja järjestelyllä lapsi oppii muun muassa matematiikkaa, asioiden eroja ja erilaisia muotoja. Lapsi tutustuu ympäristöönsä myös käyttäen erilaisia aistejaan, esimerkiksi lapsi voi tarkkailla, kokeilla, haistaa ja maistaa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 77–90.) Luonnon äänet ovat tutkimusten mukaan lievittäneet ylivilkkauden oireita. Luonnosta tutut äänet ovat saaneet vilkkaatkin lapsen rauhoittumaan. Tätä voisi esimerkiksi varhaiskasvatuksessa hyödyntää niin, että ryhmätilaan laitetaan soimaan lintujenlaulua. (Salonen 2010, 104.)

Vuorovaikutustaitoja lapsi oppii luonnossa kommunikoimalla muiden ihmisten kanssa. Luonnossa on lapsille paljon ihmeteltävää ja lapsi oppii kuvailemalla, keskustelemalla, kysymällä ja vastaamalla. Lapsi oppii myös jakamaan toisten lasten kanssa asioita ja suunnittelemaan leikkejä sekä kuvittelemaan. Luonnossa on lapselle varmasti paljon uusia asioita, joita sanoittamalla lapsen sanavarasto kehittyy ja hän oppii käyttämään uusia sanoja. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 77–85.)

Varhaiskasvatuksessa lähimetsä on usein paras retkikohde. Niin aikuisen kuin lapsenkin on helppo toimia tutussa metsässä. Siksi onkin tärkeää, että päiväkodilla on pysyvä metsä, jonne saapua säällä kuin säällä. Varhaiskasvattajan mahdollisuudet toiminnan

suunnitteluun helpottuvat tutussa paikassa ja metsään on mahdollista luoda pysyvässä paikassa esimerkiksi taukopaikka tai luontopolku. Myös lasten on mielekkäämpää toimia paikassa, johon on sovittu olosuhteita vaativat selkeät säännöt. (Sahi 2014, 12.)

3.3 Luonnon merkitys lapsen kehitykselle

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristössä on otettava huomioon lapsen ikä sekä kehitykselliset valmiudet. Ympäristön ja välineiden tulee edistää oppimista sekä sen on oltava lapselle turvallinen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 10 §.) Hyvä oppimisympäristö on monipuolinen ja se tukee lapsen fyysistä, että psyykkistä kehitystä. Luonnossa lapsi oppii niin motorisia-, sosiaalisia- kuin kognitiivisiakin taitoja, ja siksi luonto onkin oppimisympäristönä hyvä. Luonto on monipuolinen ja tarjoaa lapselle paljon erilaisia oppimisen mahdollisuuksia. Se pitää lapsen liikkeessä ja antaa mahdollisuuden kaikkien aistien käyttöön (Sahi 2014, 14). On myös todettu, että luontoympäristössä lapsilla on parempi motivaatio oppia sekä heidän keskittymiskykynsä ovat parantuneet (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 77). Luonnossa aktivoituvat monet aistit ja luonnosta saadaankin kokemus käyttäen eri aisteja.

Useiden ihmisten kokemusten mukaan, heidän kokemansa terve ja mukava olo on luonnossa liikkumisen tulosta. Luonnossa liikkuvien ihmisten onkin todettu voivan muita paremmin, ja he lähtevät uudestaan luontoon liikkeelle toisia helpommin. Kun liikkuu luonnossa, voi huomata hyvinvoinnissaan muutoksia, kuten mielialan ja itsetunnon kohenevan, keskittymiskyvyn parantuvan sekä lisääntyneenä hyvän olon tunteena. Liikunnan harrastaminen luonnossa voi ylläpitää terveyttä ja hyvinvointia niin fyysisestä, psyykkisestä kuin sosiaalisestakin näkökulmasta. Lasten liikkumista voi lisätä helpolla sekä terveellisellä luonnossa liikkumisella ja se puolestaan tarjoaa lapselle myös mahdollisuuden monipuoliseen ja luontaiseen liikuntaan. Monipuolisuuden lisäksi luonto on liikunta- paikkana ilmainen sekä mielenkiintoinen niin lapselle kuin aikuisellekin. (Keisteri-Sipilä 2017, 14–21.)

Luonto on lapselle monipuolinen liikkumis- ja oppimisympäristö. Metsän kalliot ja puut antavat tilaisuuden lapsen mielikuvituksen harjoittamiseen ja motivoivat luomaan uusia leikkejä. (Pietilä & Kivimäki 2005, 10.) Luonto tarjoaa ihmiselle vaihtelevaa maastoa totutun asfaltin sijaan. Metsässä liikkeessä ihmisen motoriikan hallintaa haastaa epätasainen maasto ja metsässä liikkuminen vaatii samalla myös keskittymistä. Epätasaisessa

maastossa liikkussa ihmisen aivot keskittyvät maaston muotoihin ja korkeuksiin, mikä vie hetkeksi ajatukset muualle arkipäiväisistä asioista. (Lyytinen & Reini 2018, 47.)

Metsä mahdollistaa lapselle elämysten kokemisen ja avaa ympärilleen ihmeellisen maailman. Ympäröivä monipuolinen luonto innostaa lasta tutkimaan ja tutustumaan luontoon. (Keisteri-Sipilä 2017, 31.) Tämä kaikki kehittää mielikuvitusta ja leikkitaitoja erilaisissa tilanteissa. Lapsen mielikuvitus on mieletön, kun hänelle on annettu mahdollisuus sen harjoitteluun. Erilaiset leikit, liikkuminen, soittaminen ja kädentaitojen harjoittelu ovat parhaimmillaan luonnossa, kun lapset saavat itse soveltaa mielenkiinnon kohteitaan. Luonnossa lasta voidaan opettaa myös kuuntelemaan ja nauttimaan hiljaisuudesta, johon päiväkodin pihalla ei ole välttämättä mahdollisuutta. (Parikka-Nihti 2011, 19.) Metsä on ympäristönä sellainen mikä pursuaa virikkeitä, ja lapset näkevätkin metsässä paljon mahdollisuuksia leikkiin. Rakennetun leikkipaikan lapset voivat leikkiä loppuun, mutta metsä ammentaa lapsille uusia leikkejä moninaisuutensa ansioista ja siksi siellä riittää puuhattavaa. Lapsi pystyykin metsässä päästämään luovuutensa ja mielikuvituksensa valloilleen, mutta metsä on myös paikka, jossa lapsi voi rauhoittua. (Salonen 2010, 30.)

Monet toiminta- ja rakenteluleikit toteutuvat parhaiten ulkona. Ulkona leikissä voidaan kiinnittää huomiota käytettäviin materiaaleihin, liikkumiseen, luovuuteen sekä motoriikkaan ja mielikuvitukseen. Kiinteitä ulkoleikkipaikkojen rakenteita ovat muun muassa keinut ja kiipeilytelineet. Irtonaisiksi ulkoleikkivälineiksi luokitellaan puolestaan esimerkiksi vesi, hiekka, kivet ja kepit. Irtonaisia ulkoleikkivälineitä lasten on mahdollista hyödyntää omissa rakentelu-, keräily-, rooli- ja mielikuvitusleikeissään. Suomessa vuodenaajat vaikuttavat pitkälti siihen, mitä lasten on mahdollista ulkona tehdä ja leikkiä. Lumi tarjoaa lapsille rakentelumateriaalin, jota on helppo muotoilla ja siirrellä. Kesäiset rannat puolestaan tuo lasten arkeen monipuolista liikkumista ja leikkimisen mahdollisuuksia. Lisäksi kaikkina eri vuodenaikoina metsä tarjoaa monipuolista liikuntaa ja mielikuvitusta herätteleviä tilanteita lapsille. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 73–74, 76.) Kun ulkona lapsilla on tilaa leikkiä, liikkua ja olla muuten aktiivisia, heidän toimintakykynsä paranee ja liikkumistaidot kehittyvät (Sääkslahti 2018, 73).

On tutkittu, että luonto lisää lasten hyvinvointia. Rauhallisessa luontoympäristössä lasten stressitasot laskevat ja heidän fyysinen aktiivisuutensa on vastaavasti lisääntynyt. Luonnolla on myös huomattu olevan positiivinen vaikutus lapsen itsetuntoon. Luontoympäristö voi tarjota lapsille mahdollisuuden luovaan sosiaaliseen leikkiin. Luovan sosiaalisen leikin kautta kehittyvät niin lapsen osallisuus, ryhmätyötaidot kuin itsetuntokin. Luonnossa vietetyllä ajalla on myös havaittu olevan positiivista vaikutusta lasten

kognitiiviseen suorituskykyyn. (Marjamäki 2018.) Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että luonnolla on vaikutusta lasten liikkumisen lisääntymiseen. Lisäksi luonto on parantanut lasten mielialaa ja jaksamista. (Puhakka 2018.)

Luonnossa on monia eri vaihtoehtoja liikkumiseen ja toimintaan. Luonnonmateriaalit kuten kivet, kannot ja polut innostavat lapsia liikkumaan heidän huomaamattaan ja antavat tilaa mielikuvitukselle. Lapsille on suositeltu Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksessa liikuntaa vähintään kolme tuntia päivittäin ja luonnossa liikkuminen on oivaa liikuntaa lapsille. Luonnossa liikkumisen myötä myös lasten unenlaatu paranee. Myös allergioiden on todettu vähentyneen luonnossa liikkuvilla ihmisillä ja myös heidän vastustuskykynsä on parantunut, kun he ovat kosketuksissa esimerkiksi mullan kanssa. (Keisteri-Sipilä 2017, 14–15, 20.)

Tuoreessa suomalaistutkimuksessa on tutkittu, kuinka päiväkotilasten immuunijärjestelmä on reagoanut, kun päiväkodin pihaan on lisätty metsäpohjaa. Tutkimukseen on osallistunut yhteensä 75 kappaletta 3–5-vuotiasta lasta kymmenestä eri päiväkodista. Tutkimukseen osallistuneet lapset saivat kuukauden ajan jokaisena päiväkotipäivänä viherkosketusta esimerkiksi siirtonurmesta ja istutuslaatikoista, joita päiväkodin pihalla ei ollut ennen tutkimusta. Kuukauden aikana huomattiin, että lasten immunitettijärjestelmän säätely oli parantunut tutkimuksen aikana. Tämä muutos immuunijärjestelmässä voikin vähentää lasten riskiä sairastua muun muassa atopiaan, diabetekseen, keliakiaan kuin erilaisiin allergioihin. (Kataja 2020.) Tutkimuksen kautta voidaankin todeta, että lasten olisi tärkeää saada usein kosketusta luonnonmateriaaleihin, koska sillä on positiivinen vaikutus lasten terveyteen. Onkin tärkeää, että varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten lähiympäristössä on mahdollisuus tällaiseen viherkosketukseen joko päiväkodin pihalla tai metsäretkien kautta.

On todettu, että ihmiset ovat sitä terveempiä, mitä enemmän heidän ympärillään on luontoa. Erilaiset pensaikot, puut sekä vesialueet asuinalueilla tuovat ihmisille terveyttä hermistämällä heidän aistejaan. Helsingissä on tutkittu luonnon hyötyjä ihmiselle. Tutkimuksessa selvitettiin, miten ihmiset reagoivat työpäivän jälkeen, kun heidät viedään luontoalueelle. Tutkimuksissa todettiin, että ihmiset palautuivat luonnossa hyvinkin pian. Tutkimuksessa mukana olleiden ihmisten mielialat nousivat sekä heidän sykkeensä tasot alenivat. Muidenkin tutkimusten mukaan on saatu tuloksia siitä, että ihmisten verenpaineet ovat laskeneet luonnossa jo muutamissa minuuteissa ja myös heidän mielialansa ovat parantuneet noin vartin kuluttua. Luonnossa vietetyn ajan on myös tutkittu parantavan

ihmisten tarkkaavaisuutta sekä rentouttavan heidän mielensä, kun luonnossa on vietetty aikaa noin kaksikymmentä minuuttia. (Lyytinen & Reini 2018, 13–15.)

Myös Yhdysvalloissa on tutkittu luonnon ja metsän merkitystä ihmisen terveydelle. Tutkimuksessa verrattiin, kuinka metsässä kävelyllä ja kaupungissa kävelyllä on eroa ihmisen hyvinvointiin. Tutkimuksessa ihmiset kävelivät kaksikymmentä minuuttia, puolet ihmisistä metsässä ja puolet kaupungissa, jonka jälkeen he tekivät tehtäviä, joihin vaadittiin tarkkaavaisuutta. Tuloksista todettiin, että metsässä kävelleiden ihmisten verenpaine oli alhaisempi sekä tämän lisäksi heidän myönteiset tunteensa olivat lisääntyneet. Metsässä kävely vähensi ihmisiltä niin vihan, surun kuin pelonkin tunteita. (Lyytinen & Reini 2018, 34.)

Vaikka arjessa ei olisikaan aina aikaa luonnossa viettämiseen, on todettu, että luontoelementtien tuominen sisätiloihin voi vaikuttaa myönteisesti ihmiseen. Esimerkiksi luontokuvat sisätilojen seinillä voivat laskea ihmisen verenpainetta, jännittyneisyyttä sekä sydämen sykettä, kun ne ovat näköetäisyydellä. Myös ikkunasta näkyvä luontomaisema voi vaikuttaa positiivisesti. (Salonen 2010, 27.) Päiväkodissa luonnosta voidaan tuoda myös elementtejä sisätiloihin kuten keppejä, kiviä tai lehtiä. Lisäksi niitä voidaan käyttää vaikka erilaisten koristeiden materiaaleina.

4 LAPSI 2–3-VUOTIAANA

4.1 Kielellinen kehitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) on määritelty yhdeksi oppimisen alueeksi Kielten rikas maailma. Lapsen kielellisten taitojen sekä valmiuksien vahvistaminen on yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä. Kielellisten taitojen kehittyessä lapsi saa valmiuksia sekä mahdollisuuksia vaikuttamiseen ja osallisuuteen. Lapsi opettelee kieltä ja samalla se on hänelle työkalu muuhun oppimiseen. Kielen avulla lapsi pystyy ilmaisemaan itseään sekä omia tarpeitaan ja oppii toimimaan yhteistyössä muiden kanssa. Lasten kielelliset taidot kehittyvät eri tahdissa yksilöllisesti ja puheen kehitys katsotaan silti normaaliksi (Saarinen 2014, 19). Tämä pitää ottaa huomioon suunniteltaessa toimintaa varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksessa lapsen kielen kehitys on jaettu kuuteen eri osa-alueeseen. Ensimmäinen osa-alue on vuorovaikutustaidot, johon kuuluu lapsen aloitteisiin vastaaminen ja kommunikointiin kannustaminen. Toisena osa-alueena on kielen ymmärtämisen taidot. Varhaiskasvatuksessa tätä osa-aluetta tuetaan muun muassa sanoittamalla sekä keskustelemalla asioista lasten kanssa. Näiden tukena voidaan käyttää tukiviittomia sekä havainnollistavia kuvia ja esineitä. Kolmantena tulevat puheen tuottamisen taidot, joiden kehittymistä pyritään ohjaamaan sekä tarkkailemaan kasvattajien taholta. Kasvattajien tavoitteena on kannustaa lapsia käyttämään puhetta kommunikoinnin välineenä muiden kanssa. Neljäntenä osa-alueena on kielen käyttötaidot. Kielen käyttötaitoja voi harjoitella lasten kanssa muun muassa jakamalla lapsille puheenvuoroja ja lapset oppivat kuuntelemaan samalla muita. Lapsilta voidaan esimerkiksi kysyä heidän kuulumisiinsa, jolloin he pääsevät kertomaan niistä itse omalla vuorollaan. Viidentenä alueena on kielitietoisuuden kehittyminen, jota pyritään tukemaan monipuolisella kirjallisuudella. Viimeinen osa-alue on kielellinen muisti ja sanavarasto, mikä laajentaa lapsen kielellistä ilmaisukykyä. (Opetushallitus 2018, 41–42.)

Lapsen sanaston kehitykseen vaikuttavat niin perimä, sukupuoli kuin esikoisuus. Vanhemmilla on aikaa nimetä lapselle asioita, kun on ainoa lapsi. Puolestaan sisarusten läsnäololla on todettu olevan vaikutusta leikki-ikäisen lapsen kielen kehityksessä erilaisissa tilanteissa. Sanaston ja nimeämisen kehitystä vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö voi tukea kirjanluku- tai katseluhetkillä. On todettu, että tällöin kehitys etenee

jo aivan pienilläkin lapsilla. Lapsi löytää kuvasta hänelle vieraan asian tai esineen, jonka aikuinen nimeää. Huomionkohde on yhteinen ja löytyy helposti kirjan sivuilta, mitä ympäristöstä ei aina löydy. (Stolt & Salmi 2020, 85, 89.) Lisäksi kielenkehityksen tukena tärkeitä ovat esimerkiksi laululeikit ja lorut, sadut sekä tarinat (Saarinen 2014, 20).

Lapsen kielellinen- ja motorinen kehitys sekä leikkitaidot ja muisti kehittyvät kaikki yhdessä lomittain. Lapsen aito kiinnostus opittavaan asiaan on avainasemassa, mutta oppimista edistävät myös asian toisto. (Saarinen 2014, 20.) Kielen kehittyminen on lapsen sekä hänen aivotoimintansa ja ympäristönsä aktiivisen vuorovaikutuksen tulosta. Lapsen sanavarastosta puhuessa käytetään termejä aktiivinen ja passiivinen sanavarasto. Aktiivisella sanavarastolla tarkoitetaan puheen tuottamista, kun taas passiivisella puheen ymmärtämistä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 153.) Varhaiskasvattajan tulee muistaa työssään, että vuorovaikutus muiden lasten ja aikuisten kanssa tukee lapsen kielellistä kehittymistä. Tukemalla lapsen vuorovaikutustaitoja, tuetaan samalla myös kielen kehittymistä. (Ketonen ym. 2014, 201.)

Toisen ikävuoden aikana tarkastellaan lapsen sanaston kokoa ja koostumusta. Lapsen sanojen ilmaiseminen saa sanapyrähdyksen useimmiten toisen ikävuoden loppupuolella. Tällöin hän oppii uusia sanoja nopeammin kuin ilmaistun sanaston kehityksen alkuvaiheessa. Sanapyrähdyksen aikana lapsi oppii viikossa vähintään kahdeksan uutta sanaa ja tämä oppimistahti kestää kolmen viikon ajan. (Stolt & Salmi 2020, 77, 79.) Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen sanavarasto laajenee ja hänelle syntyy taito yhdistellä ja taivutella sanoja. Alle vuoden ikäisenä lapsi käyttää eleitä ilmaisun tukena ja jokeltelee. 1–2 vuoden ikäisenä lapsi ymmärtää sanoja enemmän mitä itse kykenee käyttämään. Lapsen sanavarasto voi olla tässä iässä jopa yli 200 sanaa, mutta jokaisen lapsen sanavarasto karttuu yksilöllisesti. (Lyytinen 2014, 65.)

Kaksivuotiaana lapsen taivutusmuotojen omaksuminen alkaa olla nopeimmillaan ja tämä vaihe kestää neljään ikävuoteen asti. Lapsi puhuu kahden vuoden iässä preesensaikamuodossa sekä on oppinut jo mikä voima käskymuodoilla on ja osaa käyttää niitä. Kahdesta kolmen vuoden ikäisenä mukaan tulevat myös imperfektimuodot. (Nurmi ym. 2014, 45–46.) Kolmen vuoden iässä lapsen sanastoon kuuluu eniten substantiiveja ja verbejä, mutta myös adjektiivien, partikkeleiden ja pronomien käyttö yleistyy. Lapsi rupeaa käyttämään puheessaan entistä enemmän taivutusmuotoja sekä taivuttaa sanoja omalla tavallaan. (Lyytinen 2014, 65.) Kolmevuotiaana lapsen kielelliset taidot ovat kehittyneet jo niin, että hän osaa kysyä, käskää ja kieltää (Saarinen 2014, 19).

Lapsen kielen kehityksen herkkyykskausi on syntymästä aina kuuteen ikävuoteen asti. Herkkyykskauden aikana lapsi on tavallista kiinnostuneempi kauteen liittyvistä asioista, jolloin hän omaksuu opittavat asiat helpommin esimerkiksi leikin kautta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 135.) Lasten ja aikuisten yhteiset leikki- ja lukuhetket satujen, tarinoiden ja lorujen muodossa ovat tärkeitä. Ne tukevat lapsen kielellistä kehitystä ja rikastuttavat mielikuvitusta. Jo kahden vuoden iässä näkyy merkkejä lapsen monipuolistuneista tarinankerrontataidoista. Tällöin lapsi saattaa jo osallistua tarinaan omalla tavallaan, vaikka tarina onkin aikuisen kertomaa. (Saarinen 2014, 20.)

Kirjallisuuden lukeminen lapselle edistää kielellistä kehitystä kuin mielikuvituksen kehittymistäkin. On todettu, että lukuhetket harjoittavat vuorovaikutustaitoja, sanojen oppimista ja mahdollistavat lapsen tunteiden käsittelyä. Kuvilla kirjoissa on tärkeä rooli kielen ja tunteiden ymmärtämisessä, sillä niiden avulla lapsen on helpompi yhdistää vastaava kuva ja sana tai ilmettä vastaava tunne. Dialoginen lukeminen kehittää erityisesti 2–3-vuotiaiden sanavarastoa. Tällöin lasten esittämiin kysymyksiin vastataan ja puolestaan heille esitetään kysymyksiä. (Suvanto & Ukkola 2020, 275–277, 283–285.)

Satujen kertomisella, ilman visuaalista ilmettä, on myös oma roolinsa. Niissä hyvä ja paha vuorottelevat, jolloin lapsi oppii hyvyyden olevan oikein. Satujen avulla lapsi voi oppia lisäksi oikeudenmukaisuutta muita kohtaan sekä onnellinen sadun lopetus viestii myös arkielämän onnistumisista. (Suvanto & Ukkola 2020, 277.)

4.2 Motorinen kehitys

Lapsen motorinen kehitys on prosessi, jonka ansiosta lapsi oppii liikkumaan tahdonalaisesti ja kehittämään laadullisia taitojaan. Lapsen motoriseen kehitykseen vaikuttavat niin geeniperimä kuin ympäristökin. Harjoittelulla on iso vaikutus siihen, kuinka motorisesti taitava lapsesta kehittyä. (Sääkslahti 2018, 49.)

Tahdonalaisia liikkeitä ja liikkeiden yhdistelmiä kutsutaan motorisiksi taidoiksi (Sääkslahti 2018, 51). Motoriset taidot voidaan jakaa kolmeen osaan: karkea-, hieno –ja havaintomotorisiin taitoihin. Karkeamotorisiin taitoihin sisältyy muun muassa juokseminen ja hienomotorisiin taitoihin kirjoittamisen taito. Havaintomotorisiin taitoihin kuuluu esimerkiksi oman kehon voiman hahmottaminen. (Neuvokasperhe 2019.) Keskushermoston, luuston ja lihaksiston henkilökohtainen kasvuvauhti vaikuttaa motoriikan kehittymiseen. Perimä antaa rajat motoristen taitojen kehitykselle, mutta ympäristö, persoonallisuus ja

motivaatio vaikuttavat siihen, kuinka taitavaksi ihminen lopulta kehittyy. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 79.)

Lapsen motorinen kehitys etenee karkeamotoriikasta hienomotoriikkaan sekä päästä jalakoihin ja kehon keskustasta sen ääreisosiin (Koivunen & Lehtinen 2015, 159). Perusliikuntataidot jaetaan tasapaino-, liikkumis- ja käsittelytaitoihin. Tasapainotaitoihin sisältyvät useat tasapainoon liittyvät toiminnot, kuten väistöliikkeet ja kääntyminen. Liikkumistaitoja ovat lapsella muun muassa juokseminen ja kiipeily. Kun puhutaan käsittelytaidoista, kyse voi olla muun muassa pallon heittämisestä tai kiinni ottamisesta. (Viholainen & Ahonen 2014, 251.) Käsittelytaitoja ihminen voi kehittää koko elämänsä ajan, sillä nämä taidot ovat hitaasti kehittyviä. Esimerkiksi soittimien soittajat kehittyvät jatkuvasti soittaessaan ja heidän taitonsa paranevat harjoittelemalla. (Sääkslahti 2018, 53.)

Hienomotoriikkaan kuuluu muun muassa se, että lapsen kätsisyys vakiintuu taidon kehityksessä. Lapsi oppii hienomotoriset taidot paremmin joko oikealla tai vasemmalla kädellä. Joissakin tapauksissa lapsi voi olla myös molempikäsinen. Hienomotoristen taitojen kehittymistä voidaan päivittäin tukea esimerkiksi pallonkäsittelyleikeillä. (Sääkslahti 2018, 53.)

Kahden ikävuoden lopulla tavoitellaan lapsen itsenäistä ruokailua ja liikkumista. 3–4-vuotiaan lapsen tulisi puolestaan osata paikantaa omia kehonosiaan ja liikuttaa niitä pyydettäessä. Nämä taidot ovat välttämättömiä itsenäiselle pukeutumiselle sekä motoristen perustaitojen harjoittelulle. Tässä ikävaiheessa erilaisissa ympäristöissä liikkuminen, kuten epätasaisissa maastoissa, sekä esimerkiksi pallon kantaminen ja rattaiden työntäminen ovat lapselle hyviä keinoja motoriseen harjoitteluun. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 139–140.)

Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsi kykenee liikkumaan ilman apua sekä tarttumaan hyvinkin pieniin esineisiin. Toisen ikävuoden aikana lapsi vahvistaa aiemmin opittuja taitojaan ja kykenee laajentamaan niitä uusiksi taidoiksi. Lapsi opettelee hienomotorisista taidoista lusikan käytön toisen ikävuoden aikana. (Viholainen & Ahonen 2014, 251.) Kaksivuotiaana lapsi on oppinut jo tekemään monenlaisia asioita ja nauttii niiden tekemisestä. Lapsi osaa niin työntää kuin vetää leluja ja esineitä, hän on kykeneväinen heittämään leluja ja hän osaa kerätä ja kasata niitä. Lapsen karkeamotoriikkaa voi näin harjoittaa pitämällä huolen siitä, että lapsella on leikissään saatavilla erilaisista materiaaleista tehtyjä ja eripainoisia sekä -kokoisia esineitä. Pallon potkiminen on myös tämän

ikäiselle lapselle mieluisaa puuhaa. Lapsi harjoittaa tasapainoaan kipuamalla rappusia molempiin suuntiin. (Sääkslahti 2018, 75.)

Kolmannen ikävuoden aikana lapsen liikkumis- ja käsittelytaidot kehittyvät paljon. Lapsi oppii juoksemaan, heittämään palloa ja hyppimään tasajalkaa. Yhdellä jalalla hyppiminen sekä oikea kynäote onnistuvat usein vasta neljäntenä ikävuotena. (Viholainen & Ahonen 2014, 251.) Leikki-ikäisen lapsen taitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että hänellä on mahdollisuus saada oppia näitä taitoja. Motoriset taidot kehittyvät nopeasti, jos niille on tilaa, aikaa ja mahdollisuus. Tämän takia onkin tärkeää, että lapsilla on saatavilla näiden taitojen opetteluun käytettäviä esineitä kuten esimerkiksi palloja, mailoja ja keppejä. (Sääkslahti 2018, 75.)

4.3 Lapsen leikki

Lapsella arkitodellisuus ja leikki eivät erotu selkeästi toisistaan, minkä vuoksi leikkiminen kulkee mukana lapsen elämässä (Sääkslahti 2018, 109). Leikki yksin ja muiden kanssa on lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta tärkeä kehitystehtävä (Koivunen 2009, 40). Lapsen leikki ja mielikuvitus kertovat lapsen kokonaisvaltaisesta hahmottamisesta ja on keskeinen osa lapsen persoonallisuuden kehittymiselle (Jantunen ym. 2019, 15).

Leikki elää suuresti arjessamme, niin kielellisessä kuin kulttuurisessa (Viljamaa & Yliherva 2020, 206). Se on lapsen kehityksen ja oppimisen lähde, minkä vuoksi sen tulee olla keskeistä alle kouluikäisen elämässä. Lapsen vapaamuotoinen leikki on puolestaan tärkeää lapsen henkiselle kehitykselle. Leikin kautta lapsi oppii ymmärtämään paremmin toista ihmistä, hän pystyy kehittämään vuorovaikutustaitojaan sekä leikin kautta lapsi saa muita kokemuksia ja oivalluksia. (Koivunen & Lehtinen 2015, 165.) Tärkeitä taitoja lapsi oppii leikkiessään ja oppiminen tapahtuukin ihan huomaamatta leikin avulla. Arvojen sekä elämäntapojen muotoutuminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja siksi silloin on jo tärkeää alkaa luomaan pohjaa lapsen ympäristösuhteelle. Erilaisten leikkien avulla lapsi voi tutustua luontoon mukavalla tavalla ja konkreettisesti. (Nordsröm 2004, 118.)

Leikki on tärkeä osa lapsen kehitystä varhaiskasvatuksessa. Leikki varhaiskasvatuksessa on monipuolista erilaisissa ympäristöissä ja suhteessa muihin lapsiin. Päiväkodissa leikitään sekä sisällä ja ulkona, että yksin ja ryhmässä. Aikuisen heittäytyminen mukaan leikkiin tukee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Leikin ohella on mahdollista

antaa positiivista palautetta lapsen taidoista sekä tuetaan kielelliseen ilmaisuun muiden kanssa. Lapsi pystyy suunnittelemaan ja toteuttamaan omia tavoitteitaan leikkien muodossa sekä tutkimaan ympäristöä ja omaa minäänsä. (Saarinen 2014, 22.)

Vaikka lapsi olisikin taitava leikkijä, osaa valita itse leikkinsä ja leikkikaverinsa, on silti kasvattajan läsnäolo tärkeää. Tällöin kasvattajan on helpompi muun muassa ohjata leikkiä, ratkaista lasten välisiä ristiriitoja, sekä havainnoida lapsia ja oppia tuntemaan heitä paremmin. (Koivunen 2009, 40.) On hyvä huomata, että lapsen leikki ja kielenkehitys kulkevat käsikädessä. Kielenkehitys antaa mahdollisuuden rikkaalle leikille, kun taas leikin kautta lapsi saa jatkuvasti uutta sanavarastoa käyttöönsä. (Jantunen ym. 2019, 67.)

Leikit jaetaan ikäkausittain toiminnallisiin-, rakentelu-, mielikuvitus-, rooli- sekä sääntö- ja kilpaleikkeihin. Toiminnallinen leikki on leikkien muodoista varhaisin. Tämän ikäinen lapsi keksii leikin spontaanisti ympäristöä tutkimalla. Hän ryömii huonekalujen alla ja tarkastelee keittiönlaatikoita avaamalla ja sulkemalla niitä. 1–2-vuotias lapsi pitää kurkistus- ja taputusleikeistä. Hän tutkii kodin tavaroita, kirjoja sekä on kiinnostunut perässä vedettävistä leluista. (Koivunen & Lehtinen 2015, 168.)

Toisen ikävuoden alkupuolella leikki siirtyy mielikuvitus- ja symbolileikkien maailmaan. Tällöin lapsi ottaa mallia ympäristön arkisista toiminnoista ja muuttaa ne leikiksi, kuten puhelimella puhuminen ja nukkevauvan syöttäminen. Symbolinen leikki on varhaista kuvitteellista leikkiä, jossa hän voi keksiä tavaroille uusia käyttötarkoituksia; palikka voi olla puhelimena tai lusikka kampana. Lisäksi lapsi ottaa mallia ympäristön arkisista toiminnoista ja muuttaa ne leikiksi. Hän muistaa vanhempien hänelle tekemät toiminnot kuten hammaspesun tai sänkyyn peittelyn, jotka hän tekee esimerkiksi nukkevauvalleen. (Lyytinen & Lautamo 2014, 227.) Leikkiessään myös lapsen tunne-elämä kehittyy. Lapsi voi leikissään osoittaa tunteitaan esimerkiksi nukelleen tai pehmolelulleen. (Jantunen ym. 2019, 29.)

Lapsen alkaessa leikkiä roolileikkejä 2–3-vuoden iässä, hän ohjaa leikkiä entistä enemmän kielen avulla. Tällöin leikissä on juoni ja leikin kesto pitenee. (Viljamaa & Yliherva 2020, 209–210.) Lapset ottavat rooleja ympäristöstä ja jakavat niitä leikkikaverien kesken. Leikistä saattaa löytyä vanhemmat, lemmikit ja vaikkapa erilaisia ammatteja. Roolileikit ovat merkityksellisiä lapsen maailmankuvan ja oman identiteetin kehittymiselle. Leikin avulla he voivat käsitellä tosielämän tapahtumia ja tuntemuksia. Roolileikissä halu olla vuorovaikutuksessa toisen kanssa edistää leikin kulkua. (Koivunen & Lehtinen 2015, 168–169.) Myös lapsen mielikuvitus kehittyy roolileikkien avulla ja lapsi oppii olemaan

vuorovaikutuksessa toisiin lapsiin. Roolileikissä on tärkeää, että lapsi saa valita roolinsa itse sekä toteuttaa sen haluamallaan tavalla ilman, että aikuinen puuttuu lapsen luomaan rooliin. (Jantunen ym. 2019, 69–70.) Kun roolileikkeihin tuodaan mukaan sääntöjä, kyse on sääntöleikistä. Tämä vaihe tulee 5–6-vuoden iässä. (Viljamaa & Yliherva 2020, 209.)

2–3-vuotias lapsi on tarkka leikkinsä tavaroista. Hänen on vaikea jakaa niitä leikkikaverin kanssa, sillä hän haluaa pitää ne itse. Tässä iässä lapsi alkaa leikkiä rakenteluleikkejä, joissa hän rakentaa, purkaa ja pinoaa. (Koivunen & Lehtinen 2015, 168.) Rakenteluleikeissä välineinä ovat erilaiset rakentelumateriaalit kuten luonnonmateriaalit, tyynyt ja peitot, sekä perinteisemmät rakennuspalikat ja legot. Rakenteluleikit voivat tapahtua yksinleikkinä tai rinnakkaisleikkinä. Lapset voivat leikkiä samaa leikkiä, mutta omilla välineillään. Hyvänä esimerkkinä tästä on pienten lasten hiekkalaatikkoleikit, jossa he rakentavat hiekkakakkuja, kumpikin omilla välineillään. (Lyytinen & Lautamo 2014, 228.)

Kolmivuotias lapsi ei kykene vielä suunnittelemaan leikkiä kunnolla ja tarvitseekin aikuisen apua. Tämän vuoksi pienen lapsen roolileikki on vielä lyhytkestoista ja roolit voivat vaihtua leikin aikana. (Lyytinen & Lautamo 2014, 229.) Aikuisen on hyvä oppia arvostamaan lapsen leikkiä. Leikkiä ei ole pakko keskeyttää, vaan sitä voidaan jatkaa luontevasti seuraavan pakolliseen toimintaan. Jos esimerkiksi ruoka-aika on juuri lähestymässä ja lapset leikkivät ravintolaleikkiä, voi aikuinen johdattaa lapset ruokailemaan olemalla itse tarjoilija ja pyytämällä lapset ravintolavaunuun. (Jantunen ym. 2019, 27.)

Ulkoleikit ovat kolmivuotiaiden suosiossa. Ulkona leikit ovat vauhdikkaampia ja liikkumistilaa on runsaasti. Kun tilaa on riittävästi, lapsen on mahdollista harjoittaa leikkitaitojen lisäksi myös fyysisiä taitojaan. Hänen ei tarvitse pelätä, että jotain menee rikki tai tulee törmäyksiä kaverin kanssa. Ulkona leikkiessä lapsen on mahdollista leikkiä välineillä, joiden sisätilaan vienti ei ole mahdollista. Uudet ja erilaiset leikkivälineet motivoivat lasta ulkoleikkeihin. On tutkittu, että sukupuoli vaikuttaa ulkoleikkien määrään: Pojat ovat aktiivisempia ulkoleikkijöitä kuin tytöt. Lisäksi viikonloppuisin ja kesäisin lapset ovat aktiivisempia kuin arkisin ja talvisin. (Sääkslahti 2018, 126, 133.)

Luonnossa lapsi saa tuntea positiivisuutta, myötätuntoa ja luovuutta. Luonto antaa mahdollisuuden pitkäkestoisemman leikin muovautumiseen ja luontaista mielenkiintoa asioihin. Aikuisen innostuminen leikistä auttaa myös lasta sitoutumaan ja kiinnostumaan leikistä. Kun aikuinen tuntee leikin luontevaksi ja osaksi itseään, tunne välittyy lapsellekin. (Lyytinen 2020, 34–35.)

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Menetelmät ja dokumentointi

Alun perin tarkoituksenamme oli mennä päiväkotiin haastattelemaan työntekijöitä, jotta saisimme selville lasten mielenkiinnonkohteet, päiväkodin nykyiset valmiit materiaalit sekä työntekijöiden näkemyksen siitä, mitä he haluavat ja odottavat vuosikelloltamme. Haastattelu voidaan toteuttaa joko ryhmähaastatteluna, parihaastatteluna tai yksilöhaastatteluna. Kehittämistyötämme varten tehty haastattelu oli pääasiassa teemahaastattelu. Teemahaastattelun pääpiirre on se, että haastattelun aihepiirit ovat tiedossa mutta kysymyksiä ei ole mietitty sanatarkasti valmiiksi. Tietokoneella tehtävät haastattelut ovat myös yleistyneet nykyaikana. (Hirsjärvi ym. 2014, 208–212.) Kehittämistöissä on käytetty eniten hyödyksi teemahaastatteluja. Kehittämistyötä tehdessä haastatteluiden litterointi tai puhtaaksi kirjoittaminen ei ole välttämätöntä, jos tieto on vain suuntaa antavaa. Puhtaaksi kirjoittaminen ja litterointi voidaan tässä tapauksessa tehdä vain siltä osin, kun on kehittämistyön kannalta tarpeellista. (Vilka & Airaksinen 2003, 63–64.) Tuotosta tehdessämme myös meidän tuli hyödyntää sähköistä haastatteluja, sillä mahdollisuutta kasvotusten tapahtuvaan haastatteluun ei ollut. Kevään 2020 vallitsevan koronavirustilanteen takia emme päässeet päiväkotiin tekemään haastatteluja fyysisesti. Lähetimme muutaman kysymyksen sähköpostilla työntekijöille, jotta he voivat miettiä vastauksia yhdessä.

Yksi kehittämistyön monista menetelmistä on dialoginen keskustelu (Salonen 2013, 22). Tässä menetelmässä tarkoituksena on päästä yhteisymmärrykseen, vaikka erilaisia mielipiteitä ihmisillä olisikin. Asioista puhutaan avoimesti sekä suoraan hyväksyen kaikkien osallistujien näkemykset. Dialogisessa keskustelussa tutkitaan yhdessä kaikkien osallistujien kanssa tilannetta huomioiden kaikki esille tulleet näkökulmat ja ideat. (Salonen ym. 2017, 61.) Hyödynsimme dialogista keskustelua myös omassa kehittämistyössämme. Kokoonnuime toimeksiantajan kanssa päiväkodilla, jossa keskustelimme näkemyksistä, millaista kehittämistyötä lähdemme tekemään. Dialogisen keskustelun avulla saimme toimeksiantajalta paljon hyödyllistä ja tärkeää tietoa, jotta työstä tulisi heidän käyttöönsä soveltuva.

Kysyimme, kuinka luontopainotus näkyi päiväkodissa sillä hetkellä ja näkyikö se myös pienten ryhmässä. Haastattelun hetkellä ryhmässä oli ollut toimintakauden aikana

erilaisia luontoteemoja lasten kiinnostusten mukaan. Näitä olivat olleet esimerkiksi ötökät, linnut, suomalaisen metsän eläimet ja madot. Nämä edellä mainitut luontoteemat ovat olleet pidempiä projekteja päiväkodissa ja nousseet esille lasten mielenkiinnon kautta. Päiväkodilla on istutuslaatikoita, joihin lapset olivat saaneet istuttaa kasveja. Päiväkodin pihalla on myös marjapensaita, joista lasten kanssa oli voitu tutkia marjojen kasvua. Luontokasvatus oli näkynyt myös pienemmillä lapsilla erilaisten projektien kautta. Pienten lasten kanssa oli hyödynnetty luonnonmateriaaleja askarteluissa, kun taas isomilla lapsilla oli ollut lisäksi erilaisia kierrätysprojekteja. Kierrätysprojekteja oli ollut esimerkiksi oman kaupungin rakentaminen kierrätysmateriaaleista. Pienempien lasten kanssa oli päiväkodissa yhdessä pohdittu kierrätystä ja lajiteltu jätteitä oikeisiin kierrätysastioihin.

Kysyimme toiveita vuosikellon sisällöstä ja lasten mielenkiinnon kohteista. Toiveena tuli, että vuosikellossa näkyisi vuodenaikojen vaihtelut. Päiväkodin lapsia kasvattajien mukaan kiinnostivat muun muassa ötökät, linnut, luonnon tutkiminen ja vesi. Päiväkodissa ei ollut haastattelun aikaan muita valmiita materiaaleja liittyen luontokasvatukseen paitsi Metsämörri, jota he päiväkodissaan käyttävät. Lapsille oli itse tehty ja etsitty materiaaleja lasten mielenkiinnonkohteiden mukaan.

Dokumentointi on tärkeä osa kehittämistyötä, jotta tehtyä työtä voidaan lopussa arvioida näiden dokumenttien avulla (Salonen ym. 2017, 62). Kehittämistyön aikana dokumentoimme tehtyä työtämme. Dokumentointiin kuuluivat yhdessä tekemämme muistiinpanot, opinnäytetyösuunnitelma, eri versiot vuosikellosta, lopullinen vuosikello, saamamme kirjalliset palautteet ja saamistamme suullisista palautteista tehnyt muistiinpanot sekä opinnäytetyön raportti.

5.2 Prosessin kuvaus ja aikataulu

Kehittämishanke koostuu seitsemästä eri vaiheesta. Prosessi alkaa tarpeesta kehittää jotakin jo olemassa olevaa tai ihan uutta ja tämän jälkeen kehittämishankkeessa ideoidaan sekä suunnitellaan kehittämistyötä. Kun kehittämishankkeelle on tehty suunnitelma, voidaan aloittaa toteutusvaihe, josta syntyy kehittämishankkeen tulos/tuotos. Viimeisenä kehittämishankkeessa arvioidaan toteutunutta työtä ja levitetään saatuja tuloksia. Kehittämishankkeen vaiheet eivät välttämättä toteudu aivan yllä mainitussa järjestyksessä, sillä prosessin vaiheita voidaan työstää myös yhtäaikaisesti. (Salonen ym. 2017, 52.)

Opinnäytetyöprosessin aloitimme suunnitteluvaiheesta lokakuussa 2019 aiheen valinnalla, jonka jälkeen otimme yhteyttä toimeksiantajaan. Tällöin pohdimme, mitä tulemme tämän pitkän opinnäytetyön prosessin aikana tekemään ja mitä tavoittelemme. Toimeksiantajan kanssa sovimme tapaamisen lokakuuksi, jolloin kartoitimme heidän tarpeitaan ja ajatuksiaan kehittämistyötämme kohtaan. Lokakuussa valitsimme myös opinnäytetyömme tietoperustalle aiheet. Valitsimme tietoperustan aiheiksi luontokasvatuksen sekä 2–3-vuotiaan lapsen kehityksen, sillä koimme ne hyvin keskeisiksi aiheiksi vuosikellon takia. Tietoperustan rajaamisen jälkeen lähdimme etsimään aiheista tietoa eri lähteistä ja ryhdyimme tekemään opinnäytetyön suunnitelmaa. Opinnäytetyön suunnitelmaa työstimme marras-joulukuussa 2019. Suunnitelmassa esitimme karkeasti teoriaa valitsemistamme aiheista sekä pohdimme kehittämismenetelmiä, joita tulemme opinnäytetyössämme käyttämään. Lisäksi teimme suuntaa antavan arvioin aikataulusta, mitä vaihetta työstämme milloinkin ja miten. Opinnäytetyön suunnitelma valmistui joulukuussa 2019.

Tammikuussa 2020 lähdimme työstämään opinnäytetyön toista osuutta, tietoperustaa. Aloitimme tämän vaiheen toimeksiantosopimuksen allekirjoittamisella toimeksiantajan kanssa. Helmikuussa alkoi opinnäytetyön tietoperustan laajentaminen kirjallisuuden etsimisellä ja tietoperustan kirjoittamisella.

Maaliskuussa 2020 jatkoimme tietoperustan kirjoittamista sekä kirjallisuuden etsimistä. Aloimme myös hahmottelemaan tulevaa vuosikelloa. Alkuperäinen suunnitelma oli käydä maaliskuun aikana päiväkodissa haastattelemassa kohderyhmän aikuisia vuosikelloa varten sekä tutustua heidän päiväkotinsa tarvikkeisiin. Suunnitelmiin tuli kuitenkin muutos, sillä keväällä vallitsevan koronavirustilanteen takia emme päässeet päiväkotiin tutustumaan heidän materiaaleihinsa emmekä voineet haastatella henkilökuntaa suunnittelemaamme tavalla. Päiväkodin materiaaleihin tutustumalla meidän olisi ollut helpompi lähteä kokomaan vuosikellon sisältöä, kun olisimme tienneet mitä tarvikkeita päiväkodissa on saatavilla. Tämän vuoksi päätimme koota vuosikelloon sellaista sisältöä, johon ei tarvita mitään sen ihmeellisempiä tarvikkeita. Poikkeustilanteen vuoksi myös työntekijöiden haastattelun toteutimme sähköisesti muutamalla avoimella kysymyksellä. Vastauksien perusteella lähdimme suunnittelemaan ja kokoamaan tuotosta.

Tuotosta aloimme suunnitella maaliskuussa. Aloimme toukokuussa koota siihen asti hahmottelemaamme tuotosta, jotta voisimme kesän ajaksi jättää päiväkotiin jotakin testattavaa. Meille oli tässä kohtaa tärkeää, että päiväkodissa päästäisiin kesän aikana testaamaan vuosikellostamme edes osaa, jotta saisimme siitä palautetta syksyksi. Ideana oli myös se, että työntekijät voivat esittää kesän aikana parannusehdotuksia.

Vertaisopponointi tapahtui toukokuussa, jolloin saimme muilta opinnäytetyötä tekeviltä opiskelijoilta sekä ohjaavalta opettajalta palautetta/kehitysehdotuksia vuosikellostamme. Ajatuksena oli alun perin mennä kokeilemaan tuotosta itse lasten kanssa. Tulimme kuitenkin myöhemmin siihen tulokseen, että emme saisi siitä vastaavaa hyötyä. Olemme täysin vieraita ihmisiä lapsille, jolloin on hyvinkin todennäköistä, etteivät he toimi luonnollisella tavalla meidän läsnä ollessa. Joten tässä kohtaa koimme hyödyllisemmäksi sen, että päiväkodin omat työntekijät kokeilevat vuosikellon toimintoja lasten kanssa.

Opinnäytetyön tulokset -osuus käynnistyi kesäkuussa. Palautimme kesäkuun alussa toimeksiantajalle sen hetkisen tuotoksen, jotta toimeksiantaja olisi voinut testata vuosikelloa kesän aikana ja antaa meille palautetta sen sisällöstä sekä ulkoasusta. Elokuussa jatkoimme vuosikellon työstämistä ja saimme toimeksiantajalta palautetta sekä kehitysehdotuksia, joiden pohjalta lähdimme parantamaan vuosikelloa toimivammaksi ja heidän tarpeitaan vastaavaksi.

Syys-lokakuun aikana viimeistelimme vielä vuosikelloa ja pyysimme lokakuun alussa viimeistä kertaa toimeksiantajalta palautetta vuosikelloon liittyen. Opinnäytetyön raportin osuudet valmistuivat lokakuun aikana. Marraskuussa 2020 opinnäytetyö valmistui.

Taulukko 1. Kehittämistyön prosessin eteneminen.

Aika	Tehty	vaihe
Lokakuu 2019	-aiheen valinta -yhteydenotto toimeksiantajaan/tapaaminen -tietoperustan aiheiden valitseminen -kirjallisuuskatsaus	-suunnittelu
Marraskuu-joulukuu 2019	-suunnitelma valmis	-suunnittelu
Tammikuu-helmikuu 2020	-toimeksiantosopimus -tietoperustan aloittaminen	-tietoperusta
Maaliskuu 2020	-haastattelu sähköisesti -kirjallisuuden etsiminen -tietoperustan kirjoittaminen -vuosikellon hahmottelua	-tietoperusta
Huhtikuu-toukokuu 2020	-vuosikellon työstäminen -tietoperustan kirjoittaminen jatkuu -vertaisopponointi	-tietoperusta
Kesäkuu-heinäkuu 2020	-vuosikello testattavaksi päiväkotiin ja parannusehdotukset	-tulokset
Elokuu 2020	-vuosikellon työstäminen jatkuu	-tulokset
Syyskuu-lokakuu 2020	-tuotoksen viimeistely -raportin osat valmiita	-arviointi
Marraskuu 2020	-opinnäytetyön palautus toimeksiantajalle sekä ohjaavalle opettajalle -opinnäytetyön esittely	-arviointi

6 KEHITTÄMISHANKKEEN TUOTOS

6.1 Ideointi

Saatuamme toimeksiantajan tarpeen tietoomme, lähdimme miettimään mikä olisi hyvä työväline tai työmenetelmä luontopanoitteiseen päiväkotiin. Käydessämme tapaamassa päiväkodin työntekijöitä, olivat he luulleet, että toinen meistä tekee työharjoittelun heidän päiväkotiinsa. Tämän takia oli ensin ajateltu, että olisimme voineet tehdä mahdollisesti oppaan työntekijöille, sillä tämä olisi harjoittelun kautta ollut luonteva työ. Kuitenkaan meistä ei kumpikaan ei ollut menossa työharjoitteluun kyseiseen päiväkotiin, sillä harjoittelumme oli ajoitettu vasta seuraavalle syksylle. Tämän takia työntekijöiden kanssa pohdittiin, onko opas kuitenkin paras kehittämistehtävä tässä vaiheessa. Tapaamisen jälkeen saimme toimeksiantajalta vapaat kädet siihen, mitä lähdemme kyseiseen päiväkotiin ideoimaan. Aluksi meillä oli kolme vaihtoehtoa: opas työntekijöille, luontoaiheinen vuosikello tai luontoon liittyvä projektimuotoinen toimintaviikko. Lähetimme nämä vaihtoehdot toimeksiantajalle, jotta he saivat valita heitä parhaiten palvelevan tuotoksen tai ehdottaa ihan jotakin muuta. Toimeksiantajan mielestä luontoaiheinen vuosikello kuului hyvältä ja toimivalta idealta heidän päiväkotiinsa. Kun vaihtoehtoista valikoitui vuosikello niin lähdimme pohtimaan kuinka vuosikelloa tulisi lähteä rakentamaan.

Lähdimme ideoimaan vuosikelloa ensin ihan ajatuskartan kautta. Ajatuskartan avulla pyrimme ideoimaan omaan vuosikelloomme tulevia erilaisia toimintoja, joita vuosikello tulisi pitämään sisällään. Mietimme myös sitä, että kokoammeko vuosikellon vuodenaikojen vai kuukausien mukaan. Päädyimme siihen, että teemme joka kuukaudelle omat toiminnot. Kuukausiin päädyimme siksi, että yhdessä kuukaudessa on jokaisessa hieman erilainen aihe. Vuosikello on aikataulu, jonka avulla on helppo suunnitella toimintaa eri kuukausille. Päädyimme siihen, että vuosikelloomme tulee esimerkiksi erilaisia leikkejä, lauluja, loruja, kirjanvinkkejä ja puuhastelua niin luonnossa kuin luonnonmateriaaleista. Halusimme ottaa huomioon eri oppimisen alueita, jotta jokaisessa kuukaudessa on kattavasti toimintoja, mitkä harjoittavat eri taitoja. Jo ideointivaiheessa meidän tuli ottaa huomioon kohderyhmämme eli 2–3-vuotiaat lapset. Kohderyhmän pieni ikä toi hieman haastetta vuosikellon sisältöä miettiessä.

Lähdimme kokoamaan ideoita Word-tiedostoon osa-alueiden mukaan. Etsimme mahdollisimman paljon toimintavinkkejä kirjoista, internetistä ja sosiaalisesta mediasta.

Ideoita kertyi huomaamattamme niin paljon, että niitä piti karsia. Pääpointtina oli, että toiminnot liittyisivät pääosin luontoteemaan, innostaisivat lapsia toimimaan luonnossa ja myös opettaisivat lapsille asioita luonnosta. Kun ideoita oli koottu, päätimme lähteä suoraan rakentamaan vuosikelloa ja teimme vuosikello-pohjan, jossa oli kaikki kuukaudet. Lähdimme jakamaan eri kuukausiin jo löytämiämme toimintoja sekä etsimään uusia juuri kyseisiin kuukausiin sopivia.

6.2 Työstäminen ja viimeistely

Aloitimme kokoamaan suunniteltua vuosikelloa hahmottelun jälkeen. Päädyimme kokoamaan vuosikellon Word-tiedostoon. Vuosikello alkaa elokuusta ja päättyy heinäkuuhun niin kuin päiväkodin toimintakausi. Jokaiseen kuukauteen valitsimme samat viisi osuutta, joita olivat kirjavinkit, leikit, puuhat, laulut ja lorut. Ensin teimme jokaiselle kuukaudelle oman sivun, ja sivulle tuli nämä viisi yllä mainittua otsikkoa. Sitten jo kirjaamamme toiminnot sijoitettiin oikeisiin kuukausiin otsikoiden alle. Tämän lisäksi olimme ajatelleet, että vuosikellon toimintoja tehdessä mukana voisi lasten kanssa olla maskotti, joka oppii lasten kanssa asioita luonnosta. Ajattelimme, että maskotti voisi olla kiva ja innostava lisä. Ensimmäinen versiomme vuosikellosta erosi lopullisesta huomattavasti ulkoasunsa takia.

Toukokuussa saimme vertaisarvioijilta palautetta tuotoksesta, kuitenkin tässä vaiheessa vuosikelloon ei annettu kauheasti kehittämissuhteita, joten emme sitä muutaneet suurilta osin. Kesäkuussa lähetimme päiväkotiin sen hetkisen luomuksemme, jotta saisimme päiväkodilta palautetta siitä, onko vuosikello yhtään sellainen, jota he ovat ajatelleet. Saimme palautetta sen hetkisestä vuosikellosta ja kehitysideoita, joiden pohjalta lähdimme parantamaan vuosikelloa. Tässä vaiheessa palaute oli hyvin tärkeää, jotta saimme varmuuden siitä, että vuosikello on lähtenyt oikeaan suuntaan. Vuosikelloon tässä vaiheessa toivottiin esimerkiksi laulujen osalta tarkempaa tietoa, mistä kyseisten laulujen nuotit löytyisivät. Vuosikelloon ei haluttu suuria muutoksia, joten olimme hyvin tyytyväisiä siitä, että olimme lähteneet tekemään vuosikelloa oikeaan suuntaan ja toimeksiantaja koki sen hyväksi tässä vaiheessa. Oli motivoivaa lähteä tekemään vuosikelloon seuraavia lisäyksiä ja muutoksia, kun oli tiedossa, että siitä pidetään jo nyt. Tässä kohtaa oli kuitenkin vielä tärkeää muistaa, että vuosikello ei ole valmis vaan siitä voisi vielä hioa paremman.

Työstimme vuosikelloa sisällön sekä ulkoasun tiimoilta ja lähetimme lokakuun alussa seuraavaksi toimeksiantajalle tarkasteltavaksi vuosikellon. Halusimme melkein valmiista vuosikellosta vielä palautetta, jotta ehdimme vielä tehdä lokakuun aikana viimeiset parannukset ja lisäykset vuosikelloon. Tähän mennessä olimme lisänneet vuosikelloon kokonaan uuden osa-alueen. Maskotti tutkii -osuudessa päiväkodin maskotti tutkii lasten kanssa kuhunkin kuukauteen sopivaa aihetta. Aiheena voi olla esimerkiksi eläimet tai kasvit. Olemme koonneet jokaiseen aiheeseen muutaman eläimen/kasvin, josta on kerrottu hieman faktatietoa sekä aiheeseen liittyvä loru. Ideana on, että lorusta voi tehdä lorukortin ja maskotti voi lukea lapsille lorun ja kertoa sitten lapsille myös hieman faktatietoa aiheesta. Jos aihe kiinnostaa lapsia enemmänkin voi kasvattaja lähteä lasten kanssa tutkimaan aihetta paremmin ja tästä voi lasten kanssa syntyä isompikin projekti.

Tässä vaiheessa siirsimme tuotoksemme täysin uuteen Word-tiedostoon, johon värikoodasimme toimintojen laatikot. Aikaisemmin toiminnot olivat olleet vain putkeen listana tekstissä ja halusimme eri osioiden erottuvan paremmin. Kokosimme osiot niin, että kirjavinkit ovat punaisessa laatikossa, leikit oranssissa ja laulut sinisessä. Lorut puolestaan on koottu violettiin laatikkoon, kun taas Maskotti tutkii -osuus on ainakin yhdellä kokonaisuudella sivulla mustassa laatikossa. Tämä muutos oli huomattava edelliseen versioomme nähden, mutta meistä ulkoasu oli näin paljon selkeämpi ja helpommin luettava.

Vuosikelloa viimeistelimme lokakuussa. Teimme vuosikelloon kansisivun, varmistimme toimintalokeroiden oikeat värikoodaukset sekä mietimme mahdollisimman selkeää fonttia. Lisäsimme vuosikelloon myös hieman kuvia, jotta se ei olisi niin pelkistetty. Pyrimme tekemään tuotoksesta mahdollisimman selkeän ja helposti luettavan, jotta Norlandia Puisto pystyisi hyödyntämään sitä mahdollisimman tehokkaasti. Pyysimme viimeistelyyn mielipidettä myös muilta opiskelijoilta sekä ohjaavalta opettajalta, jotta saisimme muidenkin mielipidettä vuosikellon selkeydestä. Saimmekin muilta hieman vielä parannusehdotuksia liittyen lähinnä pieniin ulkoasullisiin seikkoihin. Nämä parannusehdotukset oli kuitenkin tärkeää saada toisilta, sillä olimme jo niin tottuneet vuosikelloomme, ettemme itse huomanneet puutteita ja virheitä. Marraskuun alussa palautimme valmiin vuosikellon Norlandia Puistoon, jotta he pystyivät antamaan arvion tuotoksestamme.

7 ARVIOINTI JA POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyö oli prosessina pitkä, mutta se meni nopeasti. Aloitimme prosessin loka-kuussa 2019 ja opinnäytetyö valmistui marraskuussa 2020. Ajanjaksona siis prosessi oli pitkä, mutta aika kului yllättävän nopeasti työstäessä prosessin eri vaiheita. Opinnäytetyön suunnitelmaa tehdessä teimme opinnäytetyön prosessille aikataulun, mikä kuitenkin pääsi jossain vaiheessa lipsumaan. Aikataulutuksesta olisimme voineet pitää paremmin kiinni, jotta prosessin vaiheet olisivat valmistuneet ajoissa aikatauluamme nähden eikä työtä olisi kasaantunut niin paljon prosessin loppupuolelle. Tämä oli meille kummallekin oppimisen paikka.

Suunnitelmaa tehdessä rajasimme tietoperustan aiheet. Oli yllättävän vaikeaa rajata tietoperustan aiheita ja miettiä, mitä kaikkea aiheemme tulevat sisältämään. Kun olimme päättäneet kaksi tietoperustan pääaihetta, oli myös näiden alaotsikoiden valinta vaikeaa ja pohdimmekin niitä läpi koko opinnäytetyön. Lähteitä tietoperustaa varten löysimme hyvin ja lähteitä hakiessamme pidimmekin tärkeänä niiden luotettavuutta ja tuoreutta. Lähdemateriaalin löydyttyä kirjoittaminen sujui hyvin. Lähteiden ja lähdeviitteiden merkitseminen oli alussa työläämpää, mutta harjaannuimme siihen koko ajan paremmin. Joka kerta ei enää tarvinnutkaan katsoa ohjeita, vaan lähteiden merkitseminen tuli jo ulkomuistista.

Kevään 2020 aikana vallitseva koronavirustilanne hidasti ja hankaloitti työmme etenemistä. Olimme tässä kohtaa varanneet kirjastosta paljon lähdemateriaalia niin tietoperustaa kuin vuosikelloakin varten. Kirjastot pysyivät kiinni kesäkuun alkuun saakka, joten kevään aikana meidän oli turvauduttava vain nettimateriaaleihin. Vallitsevan tilanteen takia meille kerääntyi enemmän työtä kesälle ja syksylle. Alun perin emme olleet varautuneet tekemään opinnäytetyötä kesän aikana aktiivisesti, sillä alkuperäisen suunnitelman mukaan suurimman osan työstä olisimme saaneet valmiiksi jo keväällä.

Opinnäytetyötä tehdessä opimme paljon myös kehittämistyöstä ja sen tekemisestä. Kehittämistyön tekeminen oli molemmille vierasta, joten lähdimme ihan uuden ääreen opinnäytetyötä aloittaessa. Työtä aloittaessa tuli tutustua teoretietoon kehittämistyöstä, jotta tiedämme mitä kaikkea se pitää sisällään. Tutustuimme kehittämistyön vaiheisiin ja kehittämismenetelmiin. Opinnäytetyö ei ollut varmasti viimeinen kehittämistyömme, joten

se toi hyvin ensikosketuksen kehittämistyöhön ja antoi valmiudet lähteä tulevaisuudessa tekemään toisenlaista kehittämistyötä.

7.2 Tuotos

Tavoitteena meillä oli kehittää luontoon liittyvä työväline tai -menetelmä. Kehittämistyönä valmistuikin juuri tavoiteltu luontoaiheinen vuosikello, jota päiväkotit pystyvät hyödyntämään arkisessa toiminnassaan. Aluksi oli vaikeaa rajata millaista työvälinettä/-menetelmää lähdemme kehittämään. Kuitenkin pohdittuamme vaihtoehtoja ja toimeksiantajan kanssa yhdessä valittuamme juuri vuosikellon, lähti tuotoksen kehittämisprosessi helposti ja vaivattomasti käyntiin. Vuosikelloa rakentaessamme pidimme koko ajan hyvin mielessä kehittämistehtävän tarpeen ja kohderyhmän.

Koemme, että kokoamamme vuosikello on hyvä menetelmä tuoda luontoa entistä enemmän osaksi päiväkodin arjen toimintaa. Vuosikello on hyödyllinen ja helppokäyttöinen käyttäjälleen sillä se tuo valmiita ideoita käytettäväksi tai muokattavaksi päiväkodin tai ryhmän toimintaan sopivaksi. Kuitenkin niin, ettei kasvattajan tarvitse lähteä etsimään eri lähteistä ideoita, sillä olemme koonneet mielestämme kattavan kokonaisuuden. Koska vuosikello on koottu Word-tiedostoon, voivat kasvattajat itse lisätä siihen jälkeen päin myös omia ideoitaan ja haluamiaan toimintoja. Näin vuosikelloon saa lisättyä materiaaleja ja kasvaa kasvattajien rinnalla mahdollistaen mukavan käytön. Menetelmänä koemme, että vuosikello on monipuolinen, sillä se sisältää monia eri osa-alueita. Nämä osa-alueet harjoittavat laajasti lasten oppimisalueita.

Vuosikellon rakenne oli meillä selkeä päässä, mutta paperille sitä olikin hankalampi hahmottaa, mikä yllätti meidät. Vuosikello muuttikin muotoaan prosessin edetessä muutamia kertoja, jotta se oli meidän silmäämme selkeämpi. Ulkoasuun ja sisältöön otimme tietysti huomioon myös toimeksiantajan sekä vertaisarvioijien kehitysehdotukset. Pohdimme myös, miten saamme tuotoksesta tarpeeksi laajan olematta kuitenkaan liian iso kokonaisuus. Ajatustyötä tarvittiin myös siihen, kuinka tuotoksesta saataisiin käyttäjälleen mahdollisimman selkeä ja sisällöltään hyödyllinen. Kun ideoita lähti tulemaan, niitä tulikin yllättäen jopa liikaa. Tämä oli kuitenkin positiivinen asia, sillä saimme karsittua niin sanotusti aiheen vierestä menevät toiminnot pois. Näin saimme tuotoksesta entistä enemmän alkuperäistä tavoitetta vastaavan.

Lähdimme ajattelemaan asiaa tulevan työmme puolesta. Mitä me tulemme tarvitsemaan omassa työssämme tulevaisuudessa ja millainen koottu paketti olisi mielestämme työn ohessa hyödyllinen. Mielestämme oleellisinta vuosikellossa on se, että se on helposti hyödynnettävä ja selkeä, ettei se jää vain olemassa olevaksi, vaan tulee oikeasti käyttöön innostaen lapsia luonnossa liikkumiseen, toimimiseen ja oppimiseen. Koemmekin vuosikellon olevan hyvä lisä omaan työhömmme varhaiskasvatuksessa, jotta voimme tukea lasten luontosuhdetta ja luonnossa liikkumista.

Alun perin olimme ajatelleet, että vuosikelloa ehdittäisiin testata päiväkodissa kasvattajien toimesta. Kävi kuitenkin niin, että kesällä päiväkodissa oli vähemmän lapsia eikä testaaminen tämän takia ollutkaan mahdollista. Kommunikoimme toimeksiantajan kanssa vallitsevan tilanteen vuoksi pääosin sähköpostilla ja keväällä ehdimme käydä päiväkodissa muutaman kerran, kunnes tapaamisia ei voinut enää järjestää.

Kaiken kaikkiaan olemme tyytyväisiä luomaamme vuosikelloon ja mielestämme olemme saavuttaneet niin omat kuin toimeksiantajankin tavoitteet. Vuosikello on hyvä pohja työntekijöille ja he voivat täydentää sitä omilla ideoillaan myöhemmin, jotta he saavat vielä kattavamman ja monipuolisen työvälineen työhönsä. Koemmekin, että toimeksiantajan on meidän kokoamastamme alusta mahdollisuus työstää vielä enemmän heitä palveleva paketti, jos tähän on tarvetta. Vuosikellosta olisi voinut tehdä vielä laajemman ja lisätä erilaisia osioita. Vuosikello olikin laaja, joten aluksi tuotti hankaluuksia rajata osiot, jotta tuotoksesta ei tule liian laaja opinnäytetyöhömmme nähden. Mielestämme tekemämme rajaus oli hyvä ja työstä tuli kattava. Vuosikellon hyviä puolia onkin se, että siihen voi lisätä jälkeen päin lisää materiaaleja helposti.

Tuotoksen kannalta oli hyvin tärkeää saada palautetta myös muilta tahoilta kuin vain turvautua omaan näkemykseen. Vuosikelloa tehdessä alkoi tulla sokeaksi omalle työlelle, jolloin ulkopuolisen palaute ja arviointi oli tärkeä osa tuotoksen onnistumista. Omaan työhönsä tottuu ja se alkaa näyttää omaan silmään hyvältä eikä työhönsä keksi enää mitään korjattavaa. Saimme tärkeää palautetta toimeksiantajalta, ohjaavalta opettajalta sekä muilta opiskelijoilta, jotka olivat vertaisarvioijiamme.

7.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen opetti meille tiimityöskentelytaitoja ja sen, kuinka tärkeää on, että tiimissä kaikki tekevät oman osansa. Teimme opinnäytetyötä osittain kahdestaan

fyysisesti pöydän ääressä sekä etänä keskustelemalla. Tiimityöskentelytaitot ovat sosio-nomin työssä suuressa osassa. Joten näiden taitojen harjoittaminen tuki hyvin omaa am-matillista kasvuamme ja antoi eväitä tulevaisuuteen. Opimme meidän kahden välisessä yhteistyössä sen, kuinka tärkeää on kuunnella toista puolin ja toisin. Ajatukset eivät aina menneet yksi yhteen, mutta uskomme, että tämän avulla pääsimme jopa entistä parem-paan lopputulokseen. Kun asiasta ei olla heti täysin samaa mieltä ja uskaltaa sanoa oman mielipiteensä, saadaan rakentavaa keskustelu aikaan. Kaikkeaa ei voi osata heti, jotkin asiat tuntuvat alussa haastavalta; niin myös opinnäytetyötä tehdessä. Opinnäyte-työtä tehdessä asetimme myös välitavoitteita. Tavoite saattoi olla esimerkiksi laajempi aihekokonaisuus tai ainoastaan tietty yksityiskohta. Opimme, miten tärkeää on yhdessä pohtia seuraava etappi. Kun täytyy keskittyä moneen asiaan samaan aikaan, oli erityisen tärkeää varata kalenterista erikseen ajat, jolloin työstää ainoastaan opinnäytetyötä. Us-komme, että tästä kannattaa pitää jatkossa entistä paremmin kiinni, jotta hommat etene-vät varmasti aikataulussa.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme oppineet paljon uutta tietoa esimerkiksi lapsen kehityksestä tutkittuamme erilaisia lähteitä. Uskomme, että mikään saamaamme tieto ei missään tapauksessa mene hukkaan, vaan hyödynnämme niitä omassa työssämme tu-levana varhaiskasvatuksen opettajana. Lisäksi olemme saaneet paljon erilaisia ”työka-luja” ja ideoita lasten kanssa toimimiseen etenkin edellä mainitussa ympäristössä.

Opinnäytetyötä tehdessä avartui ajatus siitä, kuinka monipuolinen oppimisympäristö luonto on varhaiskasvatuksen maailmassa ja miten kaikilla tavoilla sitä voi hyödyntää. Luonnossa oppimiseen ja siellä toimimiseen ei tarvita kalliita ja erikoisia välineitä, vaan suurin osa löytyy luonnosta valmiina. Myös tietoperustaa tehdessä opimme paljon teo-riatietoa luonnon vaikutuksista ihmisen terveyteen ja kuinka luonto on tärkeä osa ihmisen terveyttä. Ennen opinnäytetyön aloittamista tiesimme luonnon olevan hyvä ympäristö ih-miselle, mutta emme olleet tutustuneet aiheeseen sen kummemmin. Opimme paljon tu-tustuessamme aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. Meille korostui luonnon tärkeys lasten elä-mässä ja haluammekin tuoda tulevaisuudessa omassa työssämme lapsille mahdolli-suuksia luonnossa kasvamiseen ja oppimiseen. Uskomme, että opinnäytetyön ansiosta tulemme käyttämään luontoa oppimisympäristönä entistä enemmän omassa työs-sämme.

Keväällä 2020 tuntui, ettei mikään mene niin kuin olemme suunnitelleet. Emme päässeet tutustumaan päiväkotiin eikä kirjastosta saanut kirjoja lainattua vallitsevan pandemian vuoksi. Eikä vastoinkäymiset loppuneetkaan ainoastaan kevääseen, vaan jatkuivat

opinnäytetyön loppuun asti. Jälkeenpäin ajateltuna, mikä voi olla opettavaisempaa kuin se, ettei asiat mene aina suunnitelmien mukaan. Tätä tulee tapahtumaan myös tulevassa työssämme ja siihen on hyvä varautua. Poikkeusolojen ansioista opimme toimimaan pienessä epätietoisuudessa, stressissä ja toki käyttämään muun muassa tietotekniikan välineitä monipuolisemmin.

Opinnäytetyötä tehdessä opimme myös vastaanottamaan palautetta sekä arviomaan kriittisesti toisten työtä ja antamaan itse rakentavaa palautetta. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen on myös tärkeä osa sosionomin työtä.

LÄHTEET

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jantunen, T.; Suutarla, S. & Heino, N. 2019. Leikin taikaa. Miksi leikki on niin tärkeää? Helsinki: Into Kustannus Oy.

Kataja, M. 2020 Tutkimus: Metsämaassa möyriminen paransi jo kuukaudessa päiväkotilasten suojaa sairauksilta – Tutkija suosittelee lapsille päivittäistä multakosketusta. Viitattu 7.11.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11595464>

Keisteri-Sipilä, E. 2017. Liikuttava luonto. Lähellä koko perhettä. Helsinki: Metsäkustannus.

Ketonen, R.; Launonen, K.; Ikonen, A.; Salmi, P.; Palmroth, A.; Röman, M. & Mattinen, A. 2014. Kieli ja viestintä. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 201–225.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia: Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Lyytinen, J. & Reini, A. 2018. Metsä. Hyvää mieltä ja rentoa oloa luonnosta. Helsinki: Like Kustannus Oy.

Lyytinen, P. & Lautamo, T. 2014. Leikki. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 226–246.

Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 51-71.

Lyytinen, T. 2020. Metsäretki. Lasten kanssa luontoon. Helsinki: Karttakeskus.

Marjamäki, E. 2018. Tutkimustietoa luonnon vaikutuksista lasten hyvinvointiin. Viitattu 5.11.2019. <https://www.hyvinvoinnin.fi/blogs/mieli-ja-hyvinvointi/tutkimustietoa-luonnon-vaikutuksista-lasten-hyvinvointiin>

Mattinen, A. & Hannula-Sormunen, M. 2017. Lapsen matemaattinen maailma ja ajattelu. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 221–234.

Neuvokasperhe 2019. Lapsen motoristen taitojen vahvistaminen. Viitattu 4.11.2019 <https://neuvokasperhe.fi/liikunta/lapsen-motoristen-taitojen-vahvistaminen>

Nordström, H. 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 116–143.

Norlandia päiväkotien www-sivut. Viitattu 18.5.2020. <http://norlandiapaivakodit.fi/Koti>

Nurmi, J.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-Kustannus.

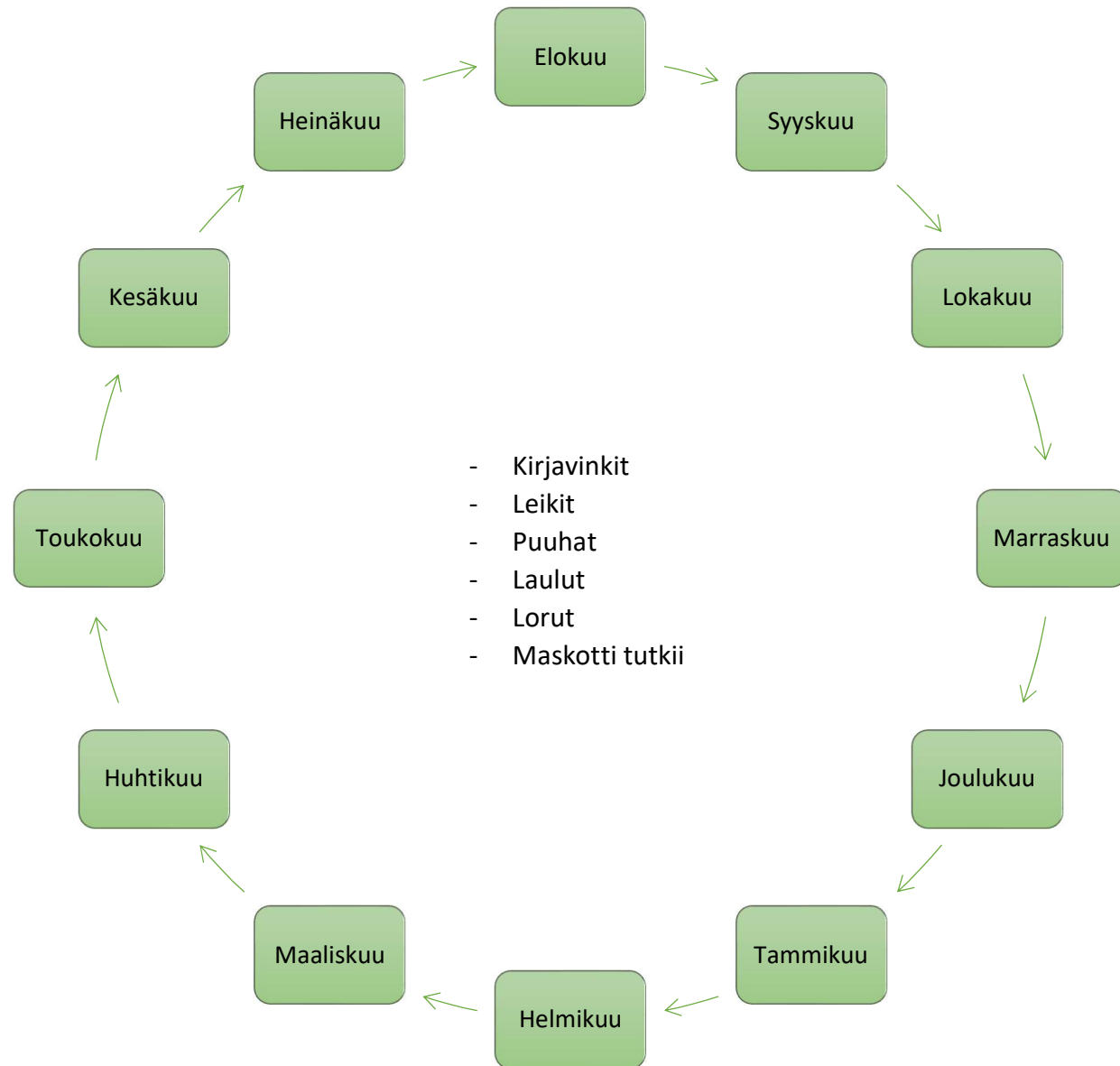
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 5.11.2019. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävästä kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus.
- Pietilä, H. & Kivimäki, S. 2005. Unihuppias: metsän tarinapolkuja. 2. uud. p. Helsinki: Painotalo Miktor.
- Puhakka, R. 2018. Lapsille hyvinvointia vihreältä päiväkodin pihalta. Ympäristökasvatusjärjestö. Viitattu 5.11.2019. <https://feesuomi.fi/lehti/lapsille-hyvinvointia-vihrealta-paivakodin-pihalta/>
- Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2017. Liikkuva lapsi. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 136–149.
- Raittila R. 2017. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 210–220.
- Saarinen, S.L. 2014. Aistiseikkailu. Elämyksiä ja toimintaa koko vuodeksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sahi, V. 2014. Koulumetsäopas. Käsikirja koulujen ja päiväkotien lähimetsien käyttöön ja turvaamiseen. Helsinki: Aleksipaino Group Oy/Trio-Offset.
- Salonen, K. 2010. Mielen luonto. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Green Spot.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Salonen, K.; Eloranta, S.; Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Stolt, S. & Salmi, P. 2020. Sanaston kehitys. Teoksessa E. Niemitalo-Haapola, S. Haapala & S. Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 77–94.
- Suvanto, A. & Ukkola, S. 2020. Lastenkirjallisuus alle kouluikäisen lapsen kielenkehityksen tukena. Teoksessa E. Niemitalo-Haapola, S. Haapala & S. Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 271-290.
- Sääkslahti, A. 2018. Liikunta varhaiskasvatuksessa. 2. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Wahlström, R. & Juusola, M. 2017. Vihreä hoiva ja kasvatus. 2. uud. p. Helsinki: Kustannusyhtiö Artemia.
- Varhaiskasvatuslaki. 2018. L 13.7.2018/540. Annettu Helsingissä 13.7.2018. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Viholainen, H. & Ahonen, T. 2014. Motoriikka. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 247-264.
- Viljamaa, E. & Yliherva, A. 2020. Leikki on kaikki. Teoksessa E. Niemitalo-Haapola, S. Haapala & S. Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 205–224.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

LUONTOAIHEINEN VUOSIKELLO

Vuosikello alkaa päiväkodin toimintakauden mukaisesti elokuusta ja päättyy heinäkuuhun.

Tämä vuosikello on syntynyt Turun ammattikorkeakoulun sosionomien opinnäytetyön tuotoksena.
Vuosikellon ovat koonneet Janniine Jokinen ja Sanna Länsilinna.

Vuosikello sisältää jokaiselle kuukaudelle luontoaiheisia toimintoja kuten leikkejä, loruja, lauluja, puuhia ja kirjavinkkejä. Käyttäjä voi valita, mitä toimintoja haluaa vuosikellosta hyödyntää. Toimintoja voi muokata helposti omia tarpeitaan vastaavaksi ja toteuttaa siinä määrin kuin halutaan. Toimintoja voi myös oman halunsa mukaan toteuttaa eri kuukausina.

Jokaiseen kuukauteen on listattu luontoaiheisia kirjoja, joita lasten kanssa voidaan lukea sisällä tai ulkona luonnossa. Ulkona lapset voivat keskittyä paremmin kirjan kuuntelemiseen, nähdä heti kirjassa olevia asioita (esimerkiksi puut) ja tarinat voivat myös rikastaa lasten leikkejä luonnossa.

Toiminnot on koottu laatikoihin ja ne on värikoodattu:

Kirjavinkit – punainen
Puuhat – vihreä
Laulut – sininen
Lorut – violetti
Leikit – oranssi
Maskotti tutkii – musta

”Maskotti” kulkee lapsiryhmän mukana ja oppii lasten kanssa asioita. Maskotti voi olla mikä tahansa pehmolelu/käsinukke, joka kulkee lasten mukana. Maskotille voidaan myös pukea sään mukaiset vaatteet. Olemme koonneet joka kuukauteen Maskotti tutkii -osion, jossa lapset pääsevät syventymään johonkin aiheeseen maskotin kanssa. Osioon on valittu muutamia aiheita, joita lasten kanssa voisi käydä läpi. Jokaiseen tutkittavaan aiheeseen on otettu myös loru, joten näistä voidaan tehdä myös lorukortit käyttäen esimerkiksi Papunetin kuvia.

ELOKUU

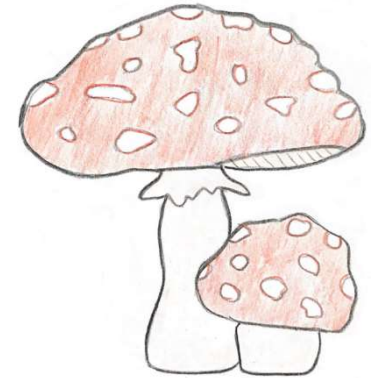
Kirjavinkit

Wieslander, J. 1995. Lehmä rakentaa majan. Karkkila: Mäkelä.

Chiew, S. 2017. Mäyrä ja valtava vesipula. Karkkila: Mäkelä.

Kruusval, C. & Marttinen, T. 2007. Ellenin omenapuu. Helsinki: Tammi.

Kuisma, T. & Nevakivi, L. 2020. Lapsen oma metsäkirja. Helsinki: Minerva Kustannus Oy. (koko vuodeksi)

Puuhat

Satu meni metsään: Otetaan metsään mukaan kirja, jota luetaan yhdessä puun juurella. Kirja voi olla lyhyt, joka luetaan kerralla loppuun tai pidempi, jota jatketaan seuraavalla metsäretkellä.

Laulut

Sutsisatsi (Lasten paras laulukirja 2010, s. 36.)

Syysretki (Lasten oma laulukirja 2016, s. 115.)

Miltä maailma maistuu (Lastenhuoneen laulukirja 2016, s. 120.)

Lorut

*Sirkka viulun virittää,
soittojansa sirittää.
Ilta hämyyn kietoutuu,
onkohan jo elokuu?*

*Etena, etana näytä sarves,
onko huomenna pouta?
Kuka aina joutaa
ennustamaan poutaa,
sienen alla sateellakin
sarvet näyttää?*

*Tik tik tikanpoika
etsii toukanpipanoita.
Puu on kovaa: tik, tik, tak.
Nokka väsy: nip, nip, nap.
"Tule tänne tikanpoika,
tääl on toukanpipanoita!"
-lahokanto kailottaa.
Tikka vatsan täyteen saa.*

*Tikka puuta koputtaa,
jänis juosta laputtaa,
orava käpyä nakertaa,
myyrä kolostansa kurkistaa.*

Leikit

Luontojahti: Munakennon pohjaan liimataan kuvia erilaisista luonnonmateriaaleista. (käpy, oravan syömä käpy, lehti, neulainen, irronnut kaarna, sammalta...) Tämän jälkeen lapsi etsii kyseisen materiaalin luonnosta ja asettaa sen kuvan päälle.

Kuvametsästys kotona: Vanhemmat etsivät luonnosta erilaisia esineitä, joista otetaan kuvat. Vanhemmat lähettävät kuvat päiväkotiin, jolloin kootaan yhteinen valokuvaseinä.

Suojaudutaan sateelta: Jokaiselle lapselle annettava sanomalehtiarkki jätetään leikkialueen reunalle, joka kuvastaa isoa puun lehteä. Lapset tanssivat musiikin soidessa ja kun musiikki loppuu, lapsi juoksee oman lehden alle sateen suojaan. Kun sade lakkaa, päästään taas tanssimaan. Vinkki: Voidaan käyttää myös sadekeppiä tai triangelia kuvastamaan sadetta.

Myrkkysieni: Leikkiin tarvitaan esim. erilaisten sienten kuvia. Sienet levitetään lattialle ja yksi leikkijä poistuu leikkialueelta (kerääjä). Muut päättävät mikä sienistä on "myrkkysieni" ja sitten kutsutaan poistunut leikkijä takaisin huoneeseen. Sienten kerääjä alkaa yksitellen kerätä sieniä lattialta ja kun hän poimii muiden valitsevan myrkkysienen, niin muut huutavat "myrkkysieni". Lasketaan, montako sientä kerääjä on ehtinyt kerätä ennen myrkkysientä ja vuoro siirtyy seuraavalle kerääjälle ja leikki aloitetaan alusta.

Maskotti tutkii sieniä**Suppilovahvero**

- voi olla vaikea huomata metsästä
- sienen hattu on tumman- tai harmaanruskea ja jalka keltainen
- esiintyy rykelminä
- poiminta-aika syys-marraskuu
- hyvä ja mieto ruokasieni

*Keltainen varsi ja ruskea lakki,
suppilovahvero on kokille varma nakki.
Sieni kannattaa aina aikuiselle näyttää,
ennen kuin sillä pienen käden täyttää. (Rikama 2019.)*

Punakärpässieni

- valkoinen jalka ja punainen lakki valkoisilla pilkuilla
- myrkyllinen sieni

*Punainen väri myrkystä varoittaa,
tämä sieni värillään syöjät karkoittaa.
Punakärpässieni hienolta näyttää,
viisas sen kuitenkin rauhaan jättää. (Rikama 2019.)*

Kantarelli/Keltavahvero

- kokonaan keltainen
- kasvaa koivumetsässä
- todella hyvä ruokasieni

*Kantarelli myös keltavahverona tunnetaan,
sieni keltainen metsästä helposti huomataan.
Muodoltaan sieni on kuin torvisoitin,
herkku jota syksyllä maistaa voikin. (Rikama 2019.)*

Herkkutatti

- kooltaan iso sieni
- jalka valoinen ja hattu ruskea
- kasvaa kuusimetsässä
- ruokasieni

*Elän symbioosissa -kyllä!
Vaan en puuhun yllä,
sanoi herkkutatti,
kun lakkiin kohosi patti. (Mirkku 2013.)*

SYYSKUU

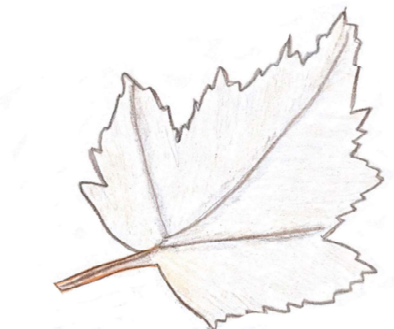
Kirjavinkit

Watt, F. 2019. Neljä vuodenaikaa. (soiva äänikirja kaikista vuodenaajoista.)

Casalis, A. 2020. Metsävään vuodenaajat. Helsinki: Readme.fi. (kaikki vuodenaajat)

Heilala, K. 2017. Syysretki nipsun kanssa. Helsinki: Tammi.

Hutta, K., Osten, C., Kurtz, J. & Rissanen, S. 2010. Luonnon värejä. Helsinki: Sanoma magazines finland.

Laulut

Bussilaulu (Ekat laulut ja lorut 2019, s. 22.)

Sadepisaroiden ropinaa (Suomen lasten laulukirja 2012, s. 103.)

Taputan (Fröbelin Palikat)

Paimenen syyslaulu (Suomen lasten laulukirja 2012, s. 102.)

Puuhat

Syksyn lehdet: Poimitaan talteen erimuotoisia lehtiä. Levitetään lehden alle peiteväriä pensselillä ja painetaan maalattu pinta puhtaalle paperille. Samalle paperille voi painaa useita erilaisia lehtiä eri väreillä.

Lehtien painatus: Maalataan pigmenttisellä vesivärillä paperi. Siihen painetaan puun/kasvien lehtiä ruotopuoli alaspäin ja irrotetaan, kun väri on kuivunut.

Leikit

Lelujen metsästys: Aikuinen piilottaa eläinleluja metsään, josta lapset voivat etsiä niitä. Lapsille kerrotaan ja lisäksi voi olla kuvat, mitkä eläimet ovat ”eksyneet” metsään ja kuinka ne pitäisi saada takaisin päiväkotiin. Lapset voivat etsiä leluja yksin tai pareittain.

Äitimato ja lapsimadot: Rajatulle alueelle piilotetaan langanpätkiä, eli matoja. Ohjaajalla on kädessään äitimato, jolle lapset etsivät poikasia. Voidaan leikkiä sisä- tai ulkotiloissa.

Käpykisa: Maahan piirretään ympyrä, johon lapsi yrittää heittää kävyn sovitulta etäisyydeltä. Vinkki: Kisaa voi vaikeuttaa siirtämällä heittopistettä kauemmas ja pienentämällä maahan piirrettyä ympyrää.

Kauppaleikki: Myyntitiskinä voi toimia esimerkiksi laakea kivi. Luonnonmateriaaleista saadaan myyntiin erilaisia ruoka-aineita tai esineitä. Erikokoiset kivet toimivat kolikoina.

Lorut

*Rouskut, tatit, vahakkaat,
vanhat sekä nuorekkaat.
Maasta ylös kurkottuu,
nyt on metsän syyskuu.*

*Pii paa puu, terve syyskuu!
Omenat on vielä puussa,
pian ne maistuu lasten suussa.
Makeaksi suu onhan syyskuu!*

*Tuolin alta taikatie,
sateenkaaren luo vie,
luokse nallen pörröisen,
sekä pupun unisen.*

*Etana sadetta ennustaa,
sateen edellä kaloja saa.
Silloin kun sataa kastuu maa,
sika saa nuhan ja aivastaa.*

Maskotti tutkii puita ja niiden lehtiä**Vaahtera**

- Isot tähtimäiset lehdet
- kesällä lehtien on väri vihreä
- syksyllä lehdet monivärisiä keltaisesta punaiseen

*On syksy vaahteran koreinta aikaa,
sen lehtien väreissä on silloin taikaa.
Punainen oranssi, keltainen –
ne värejä ovat ruskan sen. (Rikama 2019.)*

Koivu

- Korkea ohuehko runko
- runko on väriltään valkoinen, jossa mustia raitoja
- lehdet ovat kesällä vihreät teräväkärkiset

*Tuohi koivun rungon valkeaksi värjää,
puu hyvin pakkasessakin pärjää.
Saa koivusta polttopuuta ja mahlaa,
rauduskoivusta vastankin voi taittaa. (Rikama 2019.)*

Mänty

- yleisin puulaji Suomessa
- paljas ruskea runko
- oksien päissä suuret vihreät neulaset
- kävyt ovat pyöreitä ja väriltään ruskeita
- kasvavat korkeiksi

*Ikivihreä puu valossa viihtyy,
kuivaankin metsään männyn juuri kiinnittyy.
Kävyt pienet ja ruskeat,
ne oravallekin maistuvat. (Rikama 2019.)*

Kuusi

- korkea puu
- suuret oksat täynnä pieniä vihreitä neulasia
- kuusen runko oksien suojassa
- kuusen on käpy pitkulainen ja ruskea

*On metsäkuudessa neulaset terävät,
ne jouluna monen kodinkin täyttävät.
Kuusi on vihreä talvellakin,
käpyjen siemenet ravintona linnuille – oravallekin. (Rikama 2019.)*

LOKAKUU

Kirjavinkit

White, K., Rivers, R. & Leskinen, T. 2009. Jänöpupu ja kauhea talvi. Karkkila: Mäkelä.
Butler, M., Macnaughton, T. & Syrjänen P. 2008. Siilin sadepäivä. Hämeenlinna: Karisto.

Puuhat

Musisoidaan: Tehdään soittimia kierrätysmateriaaleista. Muovipulloon hiekkaa, talouspaperihylsyyn riisiä ja suljetaan päät, ämpäri nurinperin ja kepillä naputtelu, kapulat kepeistä, ylimääräiset keraamiset astiat nurinpäin ja lusikalla kilistely.

Lätäkköretki: Puetaan päälle aiheen mukainen varustus. Tutkitaan, kuka tekee suurimmat aallot ja roiskeet tai pystytkö hyppäämään lätäköstä toiseen. Vinkki: Lisäksi voidaan kerätä luonnonmateriaaleja ja arvuutella, mitkä pysyvät pinnalla ja mitkä vajoavat pohjaan.

Lorut

*Katsokaa lehtiä putoaa,
punaista, keltaista, ruskeaa.
Pöllövaari vastaa: Huuuuuu,
metsässä on lokakuu.*

*Pii paa puu, terve lokakuu!
Myrsky riipii lehdet puiston,
viimeisenkin kesämuiston.
Lämmin unohtuu onhan lokakuu!*

*Kipsis kipsis kopisee
lapset sisään astelee
äiti siivoaa ja toruu
kun vesi lattialle loruu!*

*Elefanttimuori,
takamus kuin vuori,
seisoo kärsä sojossa
pieni häntä ojossa,
merta pelkää kamalasti,
mielii rantaan sukkelasti,
tahtoo maissa lorvia,
heilutella korvia!*

*Litsislotsis, litsislotsis
jalat astuvat.
Kosteassa sadesäässä
kengät kastuvat.
Paljain jaloin, eläköön,
minä hyppään lätäkköön!*

Leikit

Luontoretki sisällä: Kurjan sään yllättäessä luontoretken voi järjestää päiväkodin salissa. Luontoretkelle otetaan mukaan retkireput, jossa eväät ja istuinalusta sekä taskulamppu, jolla voi hämärässä salissa katsoa ympärilleen. Tätä varten aikuinen voi laittaa saliin valmiiksi esim. pöllön tai oravan johonkin korkealle, pupun lattialle yms. Eväiden syöminen on hauskaa myös sisällä ja se tuo retkitunnelmaa.

Laulut

Leipuri Hiiva (Ekat laulut ja lorut 2019, s. 16.)
Viisi pientä ankkaa (Lasten paras laulukirja 2010, s.11.)
Nalle Puhin sadelaulu (Lastenhuoneen laulukirja 2011, s. 43.)
Peippo pikkusiipi (Lastenhuoneen 2016, s. 55.)
Linnunpojan pesässä (Lastenhuoneen laulukirja 2016, s. 58.)

Maskotti tutkii muuttolintuja

Punarinta

- kooltaan pieni
- linnun rinta on väriltään oranssi, muuten lintu on harmaa
- pesii kaksi kertaa vuodessa
- syö matoja, toukkia, hyönteisiä ja syksyllä marjoja

*Pieni söpö lintu on tää,
oranssi rinta ja pyöreä pää.
Taitava laulaja varhain keväällä visertää,
toukokuussa punarinta pesinnän jo käynnistää. (Rikama 2019.)*

Kottarainen

- asuu suomessa huhti-toukokuusta heinä-elokuuhun
- väriltään kiiltävän musta vaaleilla pilkuilla
- pesii hevos- ja karjatilojen läheisyydessä
- pääravintona marjat ja selkärangattomat eläimet

*Kottarainen, keltanokka, taitavasti laulaa –
sävelen vaihtaa ja matkimisen taitaa.
Talveksi yleensä lämpimään muuttaa,
parvessa se Pohjanmerelle suuntaa. (Rikama 2019.)*

Mustarastas

- väriltään musta ja nokka on oranssinkeltainen
- maassa kulkiessaan etenee tasajalkaa hyppien
- talvehtii Länsi-Euroopassa, mutta osa talvehtii myös Etelä-Suomessa

*Musta lintu puusta toiseen lehahtaa,
keltainen nokka ja silmärengas sen muista linnuista erottaa.
Kas mustarastas on lintu tää,
laulu kuuluva mieleen myös jää. (Rikama 2019.)*

Peippo

- pesii Suomessa maaliskuu-toukokuusta syys-lokakuuhun asti
- syö siemeniä ja selkärangattomia eläimiä
- pesii kaksi kertaa kesän aikana

*Peippo kevätaamuna iloisesti laulaa,
luonto puhkeaa kesään – se on kuin taikaa.
Yleinen lintu pesän syväksi rakentaa,
Naaras siellä munat hautoa rauhassa saa. (Rikama 2019.)*

*Peippo puuroa valmistaa,
kurkkuansa kallistaa.
Suussa porisee aamun sadot,
toukat hyönteiset ja madot. (Kynsijärvi & Pöntinen 2011.)*

MARRASKUU

Kirjavinkki

Hypen, T. 2016. Veikka ja talvi. Helsinki: Arktinen banaani.

Jansson, T. 2011. Muumi ja ensilumi. Helsinki: WSOY.

Laulut

Siili menee lypsylle (Suomen lasten laulukirja 2012, s. 65.)

Pakkasaamuna (Vauvojenlaulun aika 1994, s. 47.)

Sairas karhunpoika (Lasten oma laulukirja 2016, s. 85.)

Nalle pieni nappisilmä (Lastenhuoneen laulukirja 2016, s. 73.)

Talviunta (Lastenhuoneen laulukirja 2016, s. 151.)

Leikit

Puut -leikki: Muodostetaan parit. Toinen parista muotoilee toisesta lapsesta puun tai pensaan asettelemalla parin käsiä ja jalkoja kuin oksiksi eri suuntiin. Kun puut ovat valmiit, voivat lapset kulkea puiden lomassa kuin metsässä. Tämän jälkeen vaihdetaan osia parin kanssa.

Veden jäätyminen: Viedään lasten kanssa vesiastia ulos, jotta lapset saavat seurata miten vesi jäätyy pakkasessa. Vesiastialla voidaan havainnollistaa mitä vedelle käy kylmässä ja kuinka se sisälle tuodessa taas sulaa.

Lorut

*Pakkaspojat rakentavat
lammikolle siltojaan.
Huurukeijut levittelee
harsojansa yli maan.
Näyttäydy ei kukaan muu,
metsässä on marraskuu.*

*Pii paa puu, terve marraskuu!
Kohta menee järvet jäähän.
Saappaat jalkaan myssy päähän!
Nenä punehtuu onhan marraskuu!*

*Siili teki talvimajan,
taakse vaarin halkovajan.
Kun syksyn tuulet räntää viskoo,
siili täkin korviin kiskoo.
Ja kainaloonsa kääri hän,
hyvin rakkaan ystävän.*

*Talvipesästä pilkistää,
utelias kuononpää.
Nuuh-nuuh nuuhkii nenä,
kevät ilmaa haistelee.
Otso komea kontio,
väsymystä vastaan taistelee.
Ojentelee itseään,
mietiskelee mielessään:
”pakko täältä on kai nousta,
ei vatsa ikuisuuksiin jousta.” (Kynsijärvi
& Pöntinen 2012.)*

Puuhat

Kierrätyspahvista tontut: Aikuinen painaa lapsen käden pahviin ja leikkaa irti. Lapsi saa itse harjoitella leikkaamaan tontulle lakin aikuisen avustuksella. Nenäksi esimerkiksi pyörritelty sanomalehtipallo. Osat liimataan yhteen.

Maskotti tutkii talviunta/-horrosta

Karhu

- turkki tuuhea ja antaa pyöreähkön vaikutelman
- pienet ja pyöreäpäiset korvat
- väri mustanruskeasta kellanruskeaan
- vahva ja jämäkkä niska
- Euroopan suurin petoeläin
- nukkuu talviunta
- kerää rasvakerroksen talveksi

*On pedolla tällä monta nimeä,
mesikämmen, otso ja nalle pehmeä.
Talviunesta ruskeakarhu nauttii,
pesässä pennut pienet se ruokkii. (Rikama 2019.)*

Mäyrä

- väriltään harmaa ja pää on valkomusta
- talviuni alkaa loka-marraskuussa ja päättyy maaliskuuhuhtikuussa
- ravintona muun muassa hyönteiset, marjat, linnunmunat, pikkunisäkkäät, sammakot
- syksyllä kerryttävät rasvakerrosta
- kaivaa luolastoja

*Valkeassa päässä mustat juovat,
ne mäyrälle persoonallisen ulkonäön tuovat.
Kuono maassa se öisin tallustaa,
kastematoja etsii ja käytävissä asustaa. (Rikama 2019.)*

Siili

- väriltään ruskea ja selässä siilillä on piikit, joilla se puolustautuu
- syö selkärangattomia eläimiä, marjoja, sieniä, raatoja
- viettää suurimman osan ajasta pesässään
- rauhoitettu eläin Suomessa
- yöeläin
- talvella horrosta pesässään metsässä

*Piikikäs selkä on tällä eläimellä,
pienellä pyöreällä siili ystävällä.
Tuhisee, nuuhkii ja pihan yli lyllertää,
syksyllä se pesän lehtikasaan myllertää. (Rikama 2019.)*

Pohjanlepakko

- väretykseltään tummanruskea
- talvisin nukkuu roikkuen pää alaspäin horrosta
- voivat lentää pilkkopimeässä, suuntaavat kaikuluotauksen avulla
- syö kasveja ja hyönteisiä
- lentokorkeus on 5-10 metriä

*Mikä äänettömästi pimeässä lentää?
pohjanlepakko – se kuulonsa avulla hyönteisetkin löytää.
Talvella lepakko horrosta,
kallionkoloon pieni silloin nukahtaa. (Rikama 2019.)*

JOULUKUU

Kirjavinkit

Doskocilova, H. 2015. Myyrän talvi. Helsinki: Tammi.

Luhtanen, S. 2016. Talvisatuja. Helsinki: Gummerus.

Puuhet

Joulupukin pajassa (mikäli sopii kulttuurien vuoksi): Rakennetaan rata, jossa lapset ovat joulupukin testaus apureita:

- pallon heitto koriin (onko palloista tehty pyöreitä)
- teippiviivan päällä kävely (pysykö juna raiteilla)
- kieriminen maassa tai lattialla (pyörivätkö kaulimet)
- tunnelissa konttaus (mahtuuko leikkiauto kulkemaan tunnelista)

Muistipeli: Muistipeliä varten tarvitaan pilttipurkkien kansiä ja tulostetaan luontoaiheisiä kuvia (eläimiä, ötököitä, kasveja yms.). Kuvia tulee aina kaksi samaa ja kuvat leikataan ja liimataan pilttipurkkien kansiens sisäpuolelle sopivaksi. Askartelun voi tehdä yhdessä lasten kanssa, jolloin he pääsevät leikkaamaan ja liimaamaan kuvat. Kuivumisen jälkeen lapsiryhmässä päästään pelaamaan itsetehdyllä muistipelillä.

Lorut

*Tähtitaivas kirkastuu,
nyt on metsän joulukuu.*

*Pikku peikko takkutukka, pitkähäntä, risa sukka.
Istuu itekee kannonpäässä,
pienet varpaat jäässä.*

*Tuli tonttu, parsi sukan,
selvitteli takkutukan.
Antoi vielä villatakin sekä
päähän tonttulakin.*

*Pikku peikko tupsutukka,
pitkä häntä, ehjä sukka.
Istuu nauraa kannon päässä,
eipä ole varpaat jäässä.*

*Ilves ylväs kissamainen,
aisteiltansa herkänlainen.
Hipihiljaa hipsuttelee,
pehmein tassuin tassuttelee.
Notkistelee notkeaa selkää,
ei pimeässä yhtään pelkää.
On hupsut tupsut korvissa,
täpliäkin turkissa
ja mouruava suu. (Kynsijärvi & Pöntinen 2012.)*

Leikit

Talvibingo: Tehdään bingopohja kuvilla sen mukaan, mitä luonnosta löytyy; jääpuikko, jäniksen jäljet, lintu, lehdetön puu.

Yösuunnistus: Etsitään taskulampun avulla piilotetut rastit. Rastit on merkattu heijastimilla. Pisteillä voi olla esimerkiksi leikkisyötäviä, joita lapset keräävät koreihin. Voidaan toteuttaa sisällä tai ulkona.

Lumiukkotanssi: Miltä tuntuu tanssia kuin lumiukko?
Vinkki: Asetetaan kumilenkit lasten ja aikuisten nilkkojen ympäri. Kokeillaan miltä lumiukosta tuntuu kävellä, hyppiä ja tanssia ilman varsinaisia jalkoja. Musiikkina lumiukot tanssivat.

Laulut

Tuiki, tuiki, tähtönen (Lasten paras laulukirja 2010, s. 95.)
Tonttupolka (Lasten paras laulukirja 2010, s. 125.)
Rati riti ralla (Lasten oma laulukirja 2016, s. 38.)

Maskotti tutkii metsäneläimiä**Ilves**

- suurpeto
- luonnonvarainen kissaeläin
- yöeläin, elää yksin
- väriltään vaalean ruskea, täplikäs, isot silmät ja tupsukorvat
- lihansyöjä
- saa kerralla 2-3 poikasta, jotka elävät emon kanssa vuoden

Pehmeät tassut kynnet sisäänsä sulkee,
tupsukorvatkin – mutta pedoksi sen tuntee.

Hännänpää on tumma,
kas tässä on ilves, metsän kissa aika kumma! (Rikama 2019.)

Majava

- väriltään ruskea, litteä iso häntä
- elää yhteisössä
- kaataa puita ja rakentaa patoja
- syö maitohorsmaa, mustikan varpuja, vesikasvien juuria, haapaa ja koivua
- saa kesäisin 2–5 poikasta, poikaset itsenäistyvät kahden vuoden iässä

On euroopanmajavalla häntä litteä,
se jyrksijäksi on muutenkin jykevä.

Hampaillaan voi kaataa vaikka puun,
se padon rakentaa ja pesänkin niistä juu. (Rikama 2019.)

Peura

- sarvet, korkea eläin, valkoinen lyhyt häntä
- talvisin kerääntyy laumaan
- syö jäkälää, luppoa, naavaa

Valkohäntäpeurat usein yksin elävät,
talvisin laumoissa ne tapaavat ystävät.
Valkoinen takapuoli hännän alta pilkottaa,
hämärässäkin se on helppo erottaa. (Rikama 2019.)

Näätä

- keskikoinen petoeläin
- väriltään ruskea, kaulassa vaaleaa väriä, pitkä häntä
- syö pieniä nisäkkäitä, kuten oravia lisäksi myös pieniä lintuja, marjoja ja sieniä
- varastoi ruokaa
- nopea ja notkea eläin
- yksi poikue vuodessa, jossa poikasia 2-5

On näädän kurkussa keltainen laikku,
siitä juontuu myös nimi kultakurkku.
Petoeläin öisin saalistaa,
hajumerkkien avulla suunnistaa. (Rikama 2019.)

TAMMIKUU

Kirjavinkki

Wieslander, J. 2018. Mimmi lehmä kaippaa kesää. Karkkila: Mäkelä.

Puuhat

Lumihutaleiden tutkiminen: Lapset antavat lumihutaleiden laskeutua esim. lapaselleen (tai aikuisen) ja pääsevät suurennuslasin kanssa tutkimaan lumihutaleita. Voidaan keskustella siitä, miltä lumihutaleet näyttävät, kaikki erilaisia yms.

Lumihutaleiden askartelu: Taitellaan paperi moneen kerrokseen ja leikataan paperia eri kohdista. Avataan taitokset ja tuloksena paperinen lumihutale.

Jäljet lattiaan: Leikataan esimerkiksi värillisestä kontaktimuovista eri eläinten jälkiä lattiaan, joita pitkin siirrytään mm. vessaan ja ulkoiluun. Samalla harjoitellaan minkä eläimen jälki on kyseessä ja tasapainoillaan jälkiä pitkin.

Leikit

Timantit hukassa: Jääpalamuottiin laitetaan elintarvikevärillä värjättyä vettä ja pakastetaan. Jääpalat piilotetaan pihalle ja lapset pääsevät etsimään timantteja.

Kierrätysleikki: Tarvitaan erivärisiä laatikoita ”jäteastioiksi” (paperi, metalli, bio, pahvi, lasi, muovi yms.) ja erilaisia roskia, joita lapset saavat lajitella eri jäteastioihin (lelut yms. mitä löytyy). Roskat voivat olla tehty myös kuvista, jotta ne voidaan jättää lasten leikkeihin. Jäteastiat voidaan jättää lasten kotileikkeihin, jolloin he pääsevät harjoittelemaan kierrätystä leikin lomassa.

Laulut

Orava (Lasten paras laulukirja 2010, s. 18.)

Jänis istuu maassa (Lasten paras laulukirja 2010, s. 21.)

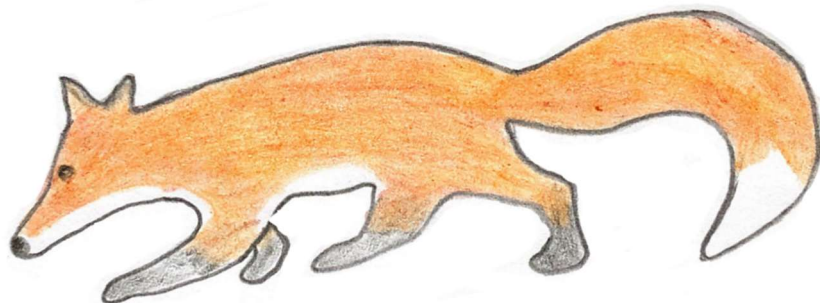
Oravan pesä (Reuhurinne eläinlauluja 2016, s. 44.)

Pupuperhe (Ystäväni, tuttavani, laululeikkejälapsille 2006, s. 7.)

Oravalla veitikalla (Ystäväni, tuttavani, laululeikkejälapsille 2006, s. 23.)

Kierrätystä (Lastenhuoneen laulukirja 2016, s. 111.)

Kuukaudet (Suomen lasten laulukirja 2012, s. 97.)

Loru

*Nirskuen ja narskuen,
puhuu herra Pakkanen.
Luonto nukkuu uneksuu,
metsässä on tammikuu.*

*Metsäjänis se tuntee metsän,
ei eksy se koskaan siellä.
Reitit se muistaa ja vaaran paikat,
kun loikkii se metsien tiellä. (Kynsijärvi &
Pöntinen 2012.)*

*Jos hirviuros vahva oisin,
uljas, komea partasuu,
kesäisin sarvet kasvattaa voisin,
isommat kuin kukaan muu.
Niin uroille toisille uhoaisin,
puskisin kumoon pensaat ja puut,
talveksi sarveni pudottaisin,
saisi joku ne koreat sarviluut. (Kynsijärvi
& Pöntinen 2012.)*

Maskotti tutkii metsäneläimiä**Hirvi**

- tummanharmaa karva, jalat vaaleat
- vasa aluksi punaruskea
- vain sonneilla sarvet
- ravintona varvut, oksat, versot ja ruohovartiset kasvit

*Hirvi metsän reunassa ravaa,
uimassa joskus tämän sorkkaeläimen tapaa.
Kruunupää varsin suurelta näyttää,
suurikokoisimman hirvieläimen mitatkin se täyttää. (Rikama 2019.)*

Metsäjänis

- paksu valkoinen talviturkki
- takavarpaista leveät lumikengät
- ravintona kapeat oksat, ruohot ja varvut

*On metsäjäniksellä kaksi takkia;
kesällä ruskea ja talvella valkea.
Pitkissä korvissa mustat päät,
loikkijan reitin myös jäljistä lumessa näät. (Rikama 2019.)*

Orava

- punaruskea turkki, talvella harmaa, vatsa aina valkea
- nukkuu yöt ja päivisin etsii ruokaa
- syö käpyjä, sieniä, marjoja, linnunmunia ja tammenterhoja
- kerää ruokaa varastoon talvea varten
- 1-3 poikuetta vuodessa, kerrallaan 3-6 poikasta

*Jyrsijä tämä ketterästi puuhun kapuaa,
se kävyn siemenet suuhunsa nakertaa.
Pörröhäntä oravan menoa rytmittää,
häntä myös pientä eläintä kylmältä lämmittää. (Rikama 2019.)*

Kettu

- punaruskea, valkea kalua, vatsa ja hännänpää
- tupsukorvat ja tuuheaa pörheä häntä
- kaikkiruokainen, syö pääasiassa pikkunisäkkäitä, jäniksiä, lintuja, munia, selkärangattomia ja marjoja
- liikkuu enimmäkseen öisin ja hämärässä

*On viekkaalla punaketulla komea turkki,
vaan piiloon utelias koiraelain jo loikki.
Hännänpää valkoinen näkyviin jää,
se ketun tuntomerkki on – sen näät! (Rikama 2019.)*

HELMIKUU

Kirjavinkit

Heilala, K. 2019. Muumipeikon retket. Helsinki: Tammi. (kaikki vuodenajat)

Heilala, K. 2016. Talviretki pikkumyyn kanssa. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, H. 2014. Krokotiili hiihtää kevääseen. Helsinki. Tammi.

Leikit

Aartenetsintä: Yllätysmunan muovikapseliin (tai muu muovi-/lasiastia, josta valo pääsee hehkumaan läpi) laitetaan pieni led-valo tai voidaan käyttää myös esimerkiksi taskulamppuja. Valot piilotetaan pihalle/metsään, josta lapset pääsevät niitä etsimään. Valoihin voidaan laittaa lisäksi esim. palapelin pala, jotta kaikkien valojen löytyessä rakennetaan palasista palapeli.

Taikalaatikko: Laatikon sivuun tehdään käden mentävä aukko. Laatikoon laitetaan yksi luonnon esine kerrallaan (käpy, keppi, kivi, lehti) ja lapset arvaavat tunnustelemalla mistä luonnon esineestä on kyse.

Laulut

Kädet ylös, kädet alas (Lasten paras laulukirja 2010, s. 33.)
 Revontulitanssi (Laulun vuosi 2019, cd)
 Lumihiutale (Lastenhuoneen laulukirja 2016, s. 107.)

Puuhat

Perunapainantaa: Halkaistaan perunat ja raaputetaan halkaistulle pinnalle kuvio. Kastetaan leimasin peiteväriin tai levitetään pinnalle paksu kerros vesiväriä. Painetaan leimasin kestäväälle paperille. Leimakuvion lisäksi voidaan piirtää samalle paperille.

Lintujen ruokinta: Viekää lasten kanssa sopivaan paikkaan linnuille ruokapallo, mahdollisesti paikka, joka näkyy päiväkodin ikkunasta. Lasten kanssa voi seurata lintujen ruokailua ja voidaan käydä tutkimassa, kuinka paljon ruokaa on syöty.

Lorut

*Valkohanki kimmeltää,
 oksat peittää kuura, jää.
 Hymyyn käy jo päivän suu,
 onkohan nyt helmikuu?*

*Kun on kylmä ja sataa lunta,
 tämä eläin nukkuu talviunta.
 Kuonollaan tonkii kesäöissä,
 hunajan ja lierojen etsintätöissä.*

*Korvien tupsuja, lyhyttä häntää,
 harjoin näkee kun karkuun jo säntää.
 Arka kissaelän tää,
 metsän suojiin häviää.*

(Ilves)

*Metsän kiistaton kuningas,
 on tämä eläin voimakas.
 Uros kulkee sarvikruunu otsallaan,
 emä hellästi hoivaa vasaajan.*

*Syvällä metsän suojassa,
 suuressa, suuressa laumassa.
 Kun tämä eläin aukoo suuta,
 on synkkä yö, ne ulvoo kuuta.*

Maskotti tutkii metsänelämiä**Saukko**

- pää ja häntä litteät
- vedenpitävä turkki, jaloissa uimaräpylät
- ravintona sammakot ja kalat
- riippuvainen vesistöistä
- painaa 3-15kg

*Saukko jäältä veteen pulahtaa,
taitava sukeltaja kalan hampaisiinsa nappaa.
Lutra lutra saukkoa latinaksi tarkoittaa,
leikkisää uimaria se hyvin kuvaa. (Rikama 2019.)*

Susi

- turkki kullankeltainen tai hopeanharmaa
- paino yleensä 20-50kg
- etutassut takatassuja isommat
- pystykorvat

*Uuuu-uuuu, susi kutsuu luolastaan,
sillä nälkä on ja se saalista janoaa.
Sudet paljon laumassa liikkuvat,
mutta ihmisiä ne karttavat. (Rikama 2019.)*

Poro

- kesällä ravintona pensaiden lehdet, heinä ja ruoho. Talvella jäkälä ja lупpo.
- molemmilla sukupuolilla sarvet
- vaihtaa turkin joka vuosi
- kerää rasvakerroksen vararavinnokseen

*Poro pohjoisen laumassa vaeltaa,
se tuntureilta jäkälää ravinnoksi saa.
Sarvet sen nopeasti kasvaa,
ne vuosittain poro uusiksi vaihtaa. (Rikama 2019.)*

Supikoira

- lyhyet raajat, pyöreäpäiset pienet korvat
- talvikarva antaa tukevan oloisen ulkomuodon
- musta naamari, joka ulottuu kuonon puoliväliin
- talviuni
- syö muun muassa hiiriä, marjoja, hedelmiä, viljaa, juureksia, sammakoita, kaloja

*Supikoira varsin söpöltä näyttää,
vaan haitallisen vieraslajin kriteerit se täyttää.
Supikoiran maine on kyseenalainen,
tauteja kantava luonnon tuholainen. (Rikama 2019.)*

MAALISKUU

Kirjavinkit

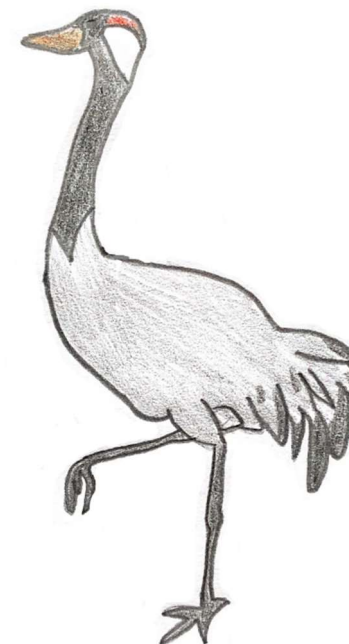
Tiitinen, E. 2017. Pienenpieni. Helsinki: Tammi.

Monique Z, S. 2005. Mansikka-Marja kevättä etsimässä. Brabrand: K. E.

Leikit

Käkileikki: Yksi leikkijöistä on kerrallaan käki. Toiset leikkijät etsivät häntä kukkumisen perusteella. Vinkki: voidaan leikkiä myös siten, että käen löydettyä lapsi jää pesään käen kaveriksi. Leikki päättyy, kun kaikki lapset ovat käenpesässä.

Luonto-muistipeli: Tehdään muistipelikortit luonnon materiaaleista. kuivatetut kukat, puiden lehdet tai sammaleet liimataan pienelle pahvin palaselle ja päällystetään kontaktimuovilla. Yritetään löytää parit tavallisen muistipelin tavoin. Vinkki: Peli vaikeutuu, kun mukaan otetaan esimerkiksi eri värisiä ja muotoisia lehtiä.

Laulut

Tikka hakkaa (Lasten paras laulukirja 2010, s. 17.)

Kolme varista (Suomen lasten laulukirja 2012, s. 87.)

Harakka huttua keittää (Ystäväni, tuttavani, laululeikkejälapsille 2006, s. 11.)

Lintu lensi oksalle (Lasten oma laulukirja 2016, s. 41.)

Talitintti ja talipakka (Lastenhuoneen laulukirja 2016, s. 152.)

Kevätlaulu (Suomen lasten laulukirja 2012, s. 98.)

Lorut

*Talitintin titityy
kevätsointiin virittyy.*

*Mäyrämuori havahtuu,
joko nyt on maaliskuu?*

*Oksalla männyn istuvi paakku,
ei se ole harakka eikä varis vaakku.*

*Kuunnellaan mitä se puhuu,
sehän sanoo:*

HUUUU!

Puuhat

Siementaulu: Pienelle pahvialustalle levitetään liimaa ja ripotellaan haluamalla tavalla siemeniä taulun pinnalle.

Lintujen bongausta: Mitä lintuja näkyy näin talvella? Mietitään, miksi juuri kyseiset linnut pärjäävät Suomessa talven yli.

Muuttolinnut: Miksi osa linnuista puolestaan lähtee lämpimään talveksi? Nimetään muutamia lintuja ja katsotaan kuvia esimerkiksi tabletilla.

Maskotti tutkii lintuja**Palokärki**

- kokomusta, suuri tikka
- koiraan päälaki punainen, naaraalla vain niskassa
- ravintona selkärangattomat eläimet

*Tiu-tiu tikka, palokärkilikka,
sulhastansa hoputtaa:*

*”Koitahan nyt koputtaa,
pesä mulle parahin,*

koti kaikkein avarin.” (Kynsijärvi & Pöntinen 2011.)

Kurki

- yli metrin korkuinen, pitkät jalat ja pitkä kaula
- yleisväri harmaa, siipisulat, pää ja kaulan yläosa mustat, silmästä lähtee leveä valkea juova. Päälaella pieni punainen laikku
- rakentaa korkean kekopesän suojaiseen ja vaikeakulkuiseen paikkaan
- pesii saman puolison kanssa koko eliniän, pesässä yleensä kaksi munaa
- ravintona muun muassa sammakot, sisiliskot, isot hyönteiset, muut pikkueläimet, siemenet ja jyvät
- lentävät aurassa, ääni karheaa töräyttelyä
- muuttolintu

*Kerro kurki muuttomies,
minne lennät otsa hies?*

*Afrikkaan, Aasiaan,
vai rannikolle Espanjaan.*

Viihdytkö sä kaukomailla?

Et ainakaan oo ruokaa vaikka.

Kun lumi peittää meidän maan,

kai etelästä ruokaa saat. (Kynsijärvi & Pöntinen 2011.)

Talitintti

- musta pää ja valkea poski
- keltainen vatsa jossa musta juova
- ravintona siemenet ja selkärangattomat eläimet, lintulautojen vierailija

Kun talitintti esiintyy,

ei se laula enää ”ti-ti-tyy”.

Laulaa vain ”tii-tyy, tii-tyy”,

mikä mahtaa olla trendin syy?

Onko nuorten juttu tää,

et kaikki täytyy lyhentää?

Vai onko syynä uudet haasreer,

nuo kaupunkien melusaasteet? (Kynsijärvi & Pöntinen 2011.)

Käki

- väri ruskea tai harmaa
- pitkä pyrstö ja terävät siivet
- ei tee omaa pesää vaan loisi muiden pesissä
- ravintona hyönteiset ja toukat
- muuttolintu

*Hieman laiska taitaa olla käki,
niin uskoo koko metsänväki.
Kun ei omaa pesää perheelleen tee
ja muiden siivellä elelee.*

*Toisten pesiin munii salaa,
ennen kuin talonväki palaa.*

*Ja toivoo, toivoo käki kovin,
että uusi emo hautoo tovin. (Kynsijärvi & Pöntinen 2011.)*

Käpytikka

- mustavalkoinen tikka
- alaperä kirkkaan punainen, muuten vatsasta vaalea
- ravintona kesällä hyönteiset, linnunpoikaset ja munat, talvella käpyjen siemenet, vierailee lintulaudoilla

*Käpytikka käpyjä nokallaan hakkaa,
suomujen välistä siemenet nappaa.*

*Utterasti hakkaa ja hakkaa,
hakkaa, eikä millään lakkaa.*

*On sillä siinä kova työ,
kun paljon siemeniä syö. (Kynsijärvi & Pöntinen 2011.)*

HUHTIKUU

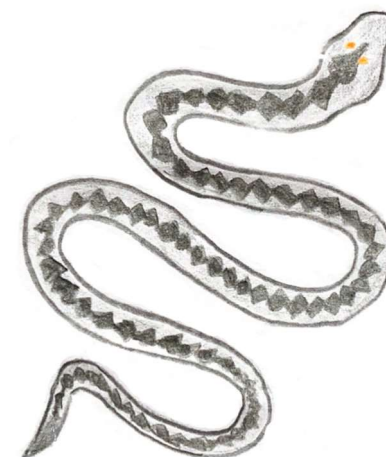
Kirjavinkit

Vehmanen, S. & Nevakivi, L. 2008. Miksi leppäkertulla on pilkut? : lapsi kysyy luonnosta.

Helsinki: Minerva. (kertoo kaikista vuodenaajoista)

Pelliccioni, S. 2019. Onni-poika ja parvekeviidakko, Helsinki: Etana editions.

Gliori, D. & Koivu, H. 2005. Lintuperheen kevät, Helsinki: Kirjalito.

Leikit

Luonto-Kim: Lapset keräävät luonnonmateriaaleja. Ensin leikkiin otetaan vain muutama materiaali, jonka jälkeen niitä lisätään vähitellen. Aikuinen poistaa alustalta yhden tai useamman materiaalin ja lasten tehtävä on arvata, mikä puuttuu.

Etsitään värejä: Ohjaaja antaa jokaiselle lapselle pienen värikortin ja lapsi etsii jotain samanväristä luonnosta. 1-2 väriä riittää kerrallaan. Lopuksi voidaan koota värikortit näytteineen vaalealle alustalle tauluksi.

Metsäpeikko käskee: Aikuinen tai yksi leikkijä on metsäpeikko. Peikko ilmoittaa ja näyttää mallia, minkä liikkeen jokainen leikkijä toistaa perässä.

Lorut

*Pajunkissan hento pää
iloisena pilkistää.
Kevätsade ropsahdellen
kutittelee nenää nallen.
Vesi puroon huuhtoutuu,
on siis metsän huhtikuu.*

*Harakka hyppii maassa,
västäräkki keikkuu kivellä.
Varpunen nokkii katolla,
kissa nostaa selkää.
Tuolla ne jo lentää,
omaa pieneen pesään.*

*Kevät lumen sulattaa,
auringossa sulaa maa.
Talven valta raukeaa,
lehtisilmut aukeaa.
Linnut saapuu pohjoiseen,
maahan vielä hiljaiseen.*

*Valkoinen pajunkissa
uinuu kevättunnelmissa,
lämpöisessä auringossa
äitipajun kainalossa.*

*Pehmeä, venyvä, limainen liero!
Se on kastemato, joka vanhat kasvit mullaksi muuttaa
ja työkseen maaperää muutenkin hoitaa. (Rikama 2019.)*

Laulut

Jumps-jumps (Lasten paras laulukirja 2010, s. 13.)
Sisilisko (Reuhurinne eläinlauluja 2016, s. 24.)
Pienet sammakot (Lasten oma laulukirja, s. 89.)
Vuodenajat (Lastenhuoneen laulukirja 2016, s. 126.)

Puuhat

Luonto kehyksissä: Lapset saavat kehykset (voi olla valokuvakehykset tai esim. pahvista leikattu) ja saavat valita luonnosta itselleen kiinnostavia/hienoja kohtia, mitkä heistä näyttäisivät hyviltä kehyksissä. Lapset asettavat kehyksen haluamaansa kohtaan (esim. jonkun kasvin kohdalle) ja aikuinen voi ottaa kuvan lapsesta ja hänen kehyksestään.

Siementen kylvö: Erilaisia kesäkukkia, joita voi istuttaa ulos keväällä.

Rairuohon kylvö: Maitotölkin pohjasta koristellaan ruukku.

Maskotti tutkii eläimiä

Rantakäärme

- selkäpuoli oliivinvihreä, harmaanvihreä tai ruskeanharmaa, hyvin tasavärinen
- kaulalla kellertävät korvaläiskät
- pyöreähkö pää
- ravintona sammakkoeläimet, kalat, jysijät, linnunpoikaset
- talvihorros

*Merenrannassa saaristossa,
kivet rannan valtaa.*

*Ne valtavina röykkiöinä,
vahvan suojan antaa.*

*Kivikosta rantakäärme,
kivikasan alta,*

kevätsäessä kurkistelee,

näyttää upealta. (Kynsijärvi & Pöntinen 2014.)

Kyykäärme

- Suomen ainoa myrkyllinen käärme
- selässä tumma sahateräkuvio, muuten selkäpuoli harmaa tai punaruskea
- pää litteä ja kolmiomainen
- ravintona pääasiassa liskot mutta myös sammakot, linnunpoikaset ja munat
- talvihorros

*Kyykäärme luikero nahkansa luo,
kun pieneksi jää vanha nuttunsa tuo.*

*Kolmesti kesässä asuaan vaihtaa
ja kiertoon kuluneet kuorensa laittaa.*

Mahtaa se ollakin mahtavaa,

kun kuntoon jälleen suomunsa saa. (Kynsijärvi & Pöntinen 2014.)

*Kevät on kyllle kosinta-aika kuuma,
on se silloin käärmeillä oikea huuma.*

Sahateräkuviota kyy ylpeänä kantaa,

myrkyä vain uhattuna antaa. (Rikama 2019.)

Kastemato

- punertava
- hajottaja, eli syö kuolleita kasvin osia
- hyviä syöttejä ongintaan

*Olen kastemato maanläheinen,
liero, mutten kiero.*

*Ilman kuokkaa maata muokkaan,
käytäviä kaivelen.*

Maassa mennessä möyriessä,

kasvinosia haukkailen. (Kynsijärvi & Pöntinen 2014.)

Sammakko

- elää kosteissa ja varjoisissa paikoissa
- liikkuu erityisesti sateella ja illalla
- päältä ruskeankirjava ja vatsa vaaleankellertävä
- syö hyönteisiä, etanoita, hämähäkkejä ja vesien pohjaeläimiä
- äänтелеe kurnuttamalla
- talven on horroksessa vesien pohjamudassa
- naaras munii munia, niistä kehittyy nuijapäätoukkia ja nuijapäivä pieniä sammakoita
- elää noin 10-11 vuotta

*Kun sammakko jatkaa sammakon sukua,
on siinä paljon sammakonkutua.*

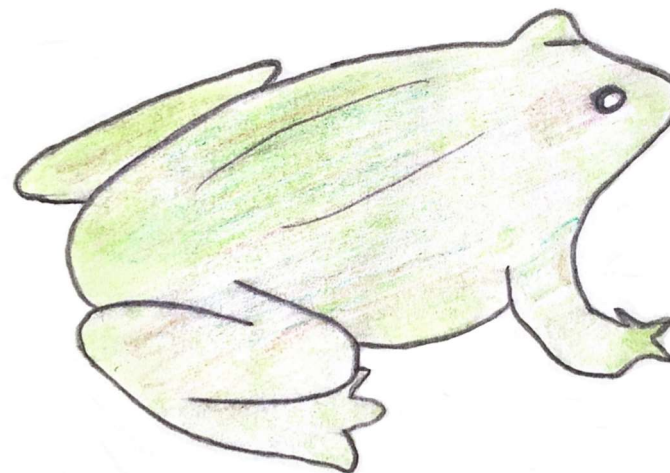
*Munia vieri vieressä,
limaisessa liemessä.*

Munista noista kuoriutuu

paljon, paljon näitä,

vikkeliä nuijapäitä,

nuijapäitä lystikkäitä. (Kynsijärvi & Pöntinen 2014.)

TOUKOKUU

Kirjavinkit

Smallman, S. 2020. Karhu saa kaverin. Karkkila: Mäkelä.

Heilala, K. 2017. Kevätretki mumimamman kanssa. Helsinki: Tammi.

Laulut

Kärpänen istui polvella (Lasten paras laulukirja 2010, s. 20.)

Hämä-hämähäkki (Lasten paras laulukirja 2010, s. 23.)

Ötökkätanssi (Reuhurinne eläinlauluja 2016, s. 14.)

Pikkuiset kultakalat (Lastenhuoneen laulukirja 2011, s. 7.)

Ihme ja kumma (Lasten oma laulukirja 2016, s. 94.)

Leikit

Matemaattisia metsätehtäviä:

- Etsitään luonnosta; ikää vastaava määrä käpyjä, itseä matalampi kivi, niin suuri puu ettei kädet ylety ympäri.
- Mennään; seisomaan kahden puun väliin, seisomaan koivun taakse.

Luonnon muodot: Lapset keräävät luonnosta eri muotoisia materiaaleja, kuten isompia kiviä, keppejä käpyjä yms. Nämä materiaalit laitetaan paperin päälle ja lapsi piirtää materiaalin ääriviivan paperille ja ottaa seuraavaksi toisen. Lapset huomaavat miten eri muotoisia erilaiset esimerkiksi kivet ovat.

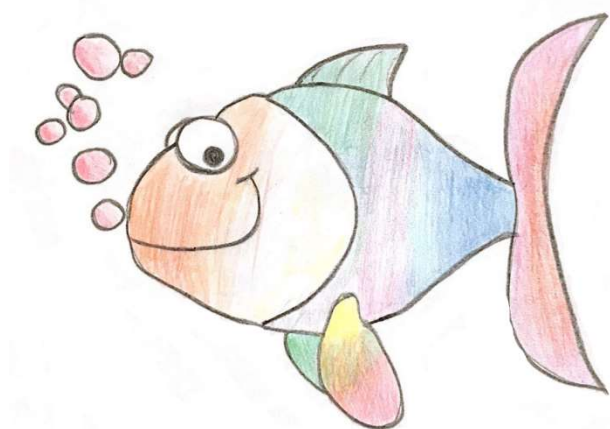
Tutkitaan pilviä: Mennään kauniina päivänä ulos tutkimaan pilviä. Voidaan maata erimerkiksi kalliolla ja arvuutella, mitä asioita tai esineitä pilvet muistuttavat.

Puuhat

Maalataan kiviä: Etsitään luonnosta sileitä kiviä. Maalataan ne haluamalla tavalla, teemana kuitenkin luonnon eläimet ja hyönteiset.

Hyönteishotelli: Tehdään pienissä ryhmissä hyönteishotellit esim. maitotölkkeihin. Lapset keräävät luonnosta hotelliin sopivia materiaaleja. Lapsille voidaan näyttää sopivat materiaalit esimerkiksi kuvakorttien avulla. Hyönteishotellin hyödyistä keskustelua rakentelun lomassa.

Yhteinen akvaario: Jokainen lapsi tekee pienestä pyöreästä pahvilautasesta kalan. Lautasesta leikataan kuudennes pois ja liimataan se kalan pyrstöksi. Maalataan kala haluamalla värillä ja suomut painetaan sormilla maaleilla.

Lorut

*Västäräkki matkoiltansa
kertoilee jo juttujansa.
Lintukodin kuistilla
iloinen on tunnelma.
Laulut kauas kantautuu,
onkohan jo toukokuu?*

*Aurinko, aurinko lettuja paistaa,
hauska on auringon lettuja maistaa,
kiipeän puuhun, pistelen suuhun,
lopun voin heittää ukolle kuuhun,
sitten käynkin nukkumaan,
pikkuinen masuni pullollaan.*

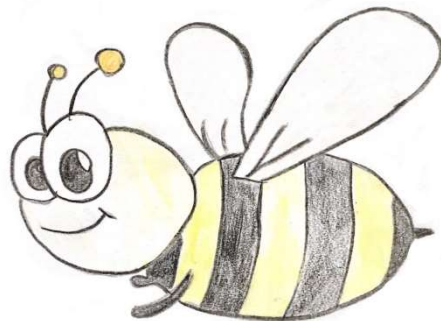
*Kerran pieni muurahainen
kävelemään lähti.
Korkealla taivahalla
tuikki aamutähti.
Metsässä' oli paljon uutta.
Mitä siellä näki?
Erään kuusen oksalla kukkui
kevätkäki.*

Maskotti tutkii hyönteisiä ja kaloja

Kimalainen

- pörröinen muoto
- siitepölyvasut takajaloissa
- lentoääni matalan suriseva
- hyviä pölyttäjiä

Keltainen väri kurjenmiekan luokseen vieraan houkuttaa. Kimalaisen ruokapöytään tervetulleeks toivottaa. Kiitokseksi kimalainen pölyt putsaa mennessään. Siitepölyt kurjenmiekan sinne tänne lennättää. (Kynsijärvi & Pöntinen 2014.)

Hämähäkki

- kahdeksan jalkaa
- saalistavat hyönteisiä verkolla, seitillä

Seittiä pitkää, tahmeaa hämähäkki valmistaa. Alas liikkuu, roikkuu, kiikkuu, tekee verkon keskustaa. Vanuttaa ja venyttää,

kehän tekee kehystä.
Ympäri, ympäri pyörähtää,
verkkoa kutoo, kiinnittää.
Sinne tänne, tuonnepäin,
vaihtaa suuntaa, kääntyy näin. (Kynsijärvi & Pöntinen 2014.)

Lukki

- kuuluu hämähäkkieläimiin
- pitkät ja ohuet jalat
- ravintona pehmeät selkärangattomat

Jalan aivan vahingossa,
tyystin epähuomiossa,
pieneen koloon tukki
pitkäkoipilukki.
Voi harmillinen tenkkapoo,
vaan lukki tuumas: ”sorumnoo!
Seitsemän jäi jalkaa vaan,
mut vielä pääsen kulkemaan.” (Kynsijärvi & Pöntinen 2014.)

Tumma kuvio metsälukin selkää koristaa,
pitkistä jaloistakin tämän ötökän tunnistaa.
Pitkäjalka metsässä elelee,
mutta talon seinälläkin se usein kiipeilee. (Rikama 2019.)

Ahven

- kyhmyiskainen
- tummin pystyraidoin kuvioitu, vaalea vatsa
- vatsapuolet evät ja pyrstöevä oranssin punaiset
- kellertävät silmät

*On ahvenella piikit näkyvät,
selkäevässä pystyt ja terävät.*

*Ongenkoukuunkin tämä kala nappaa,
mutta joskus matoa vain vähän maistaa. (Rikama 2019.)*

Hauki

- yleinen petokala koko Suomessa
- yleisväri vaihtelee elinpaikan mukaan: sameissa vesissä ruskeita, kirkkaissa vesissä vihreitä. Lisäksi kyljissä eri muotoisia kellertäviä täpliä tai raitoja. Vatsa on valkoinen.
- neulanterävät hampaat
- on mielellään ruovikoissa ja matalikoilla, pysyttelee koko elämänsä samalla alueella
- ravintona pääasiassa toiset kalat, mutta myös vesien pohjaeläimiä
- voi elää jopa 25 vuotta

*Pitkät leuat loksahaa,
täplikäs petokala vesistöissämme loiskaa.*

*Keväällä kutee vedessä matalassa,
voi hauen siis nähdä ihan rannassa uiskentelemassa. (Rikama 2019.)*

Kuha

- terävä kuono
- kiiltävät, tummat, ulkonevat silmät
- harmaan sävyinen, vähän vihertävä, selässä tummaa kuviointia mutta ei niin selkeää kuin ahvenella
- kaloja syövä peto
- öinen saalistaja

*Kuha yöllä saalista jahtaa,
se pienemmät kalat suuhunsa nappaa.
Terävät evät ja hampaat se omistaa,
juovat sen hopeista kylkeä koristaa. (Rikama 2019.)*

Särki

- väri vaalea, hopeanhoitoiset sinertävät kyljet
- punaiset silmät
- ravintona pohjaeläimet ja kasvisravinto

*On hopeiset kyljet särjellä tällä,
punertavat evät kalalla yleisellä.
Särki monenlaisissa vesissä elää,
pohjalta ravintonsa kerää. (Rikama 2019.)*

KESÄKUU

Puuhat

Kesätouhuja: Jäädytetään muovilaatikoihin esim. lelueläimiä. Kumotaan jääkimpaleet ulos, ja lapset saavat jään sulaessa vasaroida paloja irti ja eläimet takaisin maalle.

Ötökkäsafari: Pohditaan, missä ötökät asuvat. Möyhitään maata, käännetään pudonnut kaarna ympäri ja tarkkaillaan puiden lehtiä, löytyykö niistä elämää.

Perhosaskartelu: Lapset piirtävät tussilla valkoiseen suodatinpussiin tain käsipaperiarkille mielensä mukaan eri värisillä vesiliukoisilla tusseilla. Seuraavaksi suodatinpussi kastellaan reilusti vedellä käyttäen sivellintä ja annetaan kuivua. Kuivana suodatinpussi leikataan perhosen muotoon ja keskelle kierretään piipunrassi keskiruumiiksi ja tuntosarviksi.

Jääpalamaalaus: Värjää elintarvikeväreillä vettä jääpalamuotteihin (mitä enemmän väriä, sen tummempi väri). Laita muotteihin tikut (esim. pieni oksan pala) ja jäädytä. Lapset voivat maalata paperille jääpaloilla pitäen tikusta kiinni esimerkiksi ulkona.

Kukka vaihtaa väriä: Puuhaa varten tarvitaan valkoinen kukka, vettä ja elintarvikeväriä. Lasiin laitetaan 20 tippaa elintarvikeväriä veden sekaan. Sitten kukan varsi leikataan viistosti ja kukka asetetaan vesilasiin. Kukan pitäisi vaihtaa väriä, sillä elintarvikevärillä värjätty vesi imeytyy kukkaan.

Kasvien/kukkien kuivaaminen hiekalla: Tarvitaan esim. kenkälaatikko ja hienojakoista hiekkaa. Kenkälaatikon pohjaan tehdään pieniä reikiä ja laatikon kansi laitetaan pohjan alle. Laatikkoon laitetaan noin 2 cm hiekkaa ja sitten kuivattava kasvi. Kasvin päälle lisätään hiekkaan niin, että kasvi peittyy kokonaan ja tässä voidaan avuksi käyttää lävikköä. Kasvin annetaan kuivua laatikossa 2 viikkoa ja sitten ulkona kansi otetaan laatikon pohjasta pois ja hiekan annetaan valua rei'istä pois. Kuivatusta kasvista lapset voivat tehdä askartelun tai ne voidaan vaikka laminoida.

Lorut

*Lammen luona majavan
lapsikatras villi.
Heiluu viikset, hännän lapa,
uiminen on hauska tapa.
Kukkii nurmi, kukki puu;
metsässä on kesäkuu.*

*On metsän kätköissä kettuja,
jotka osaavat paistaa lettuja.
Lettukauppa on maailman parhain,
jonoa on jo aamu varhain.
Silloin on ketulla hoppu,
kun letut ovat loppu.*

*Hiirulaisen hieno maja,
oli vanha kenkäräjä.
Siellä hiirulainen eli,
pienoisiaan paimenteli.
Pesi niitä, neuvoi noita,
pienoisia palleroita.
Antoi maitoa ja pullaa,
lauloi illoin tuutilullaa.*

*Mehiläinen toivoo poutaa,
kukkasista mettä noutaa,
syö kun joutaa,
itseksensä turisee,
surisee – zzee.*

*Miksi olet, leppäkerttu
punaisissa aina?
Etkö sentään valkoisia
pidä sunnuntaina?*

Leikit

Taidenäyttely luonnossa: Lapset tekevät luonnonmateriaaleista taideteoksen, joko omat tai lapsiryhmän yhteinen. Lapset pääsevät katsomaan toistensa taideteoksia ja halutessaan voivat kertoa teoksestaan muille. Taideteoksia mahdollista palata katsomaan ensi kerralla, jos ne ovat säilyneet ehjänä.

Kirjavinkit

Sommer-Guist, C., Böwer, N. & Sinko, K. 2012. Kesäinen luonto. Helsinki: Kirjalito.
Hypen, T. 2014. Veikan metsäretki. Helsinki: Arktinen banaani.
Teutori. 2020. Miina ja manu maatilalla. Helsinki: Otava.
Kunnas, M. 2017. Tsirp! : kesän äänet. Helsinki: Otava. (ääninappikirja)

Laulut

Raparperin alla (Suomen lasten laulukirja 2012, s. 93.)
Nallet tallustaa (Vauvojen laulun aika 1994, s. 74.)
Eilen kuljin metsään päin (Lasten oma laulukirja 2016, s.77.)
Pikku päästäinen (Lastenhuoneen laulukirja 2016, s.116.)
Väriarvoituksia (Suomen lasten laulukirja 2012, s. 156.)

Maskotti tutkii kasveja**Kielo**

- kukkii touko-kesäkuussa
- kellomainen vitivalkoinen kukka
- oranssi-punainen mehevä marja
- myrkyllinen

*Kukkiva kukka, kesäinen mieli,
lehti pitkä kuin lehmänkieli.
Valkoiset kellot tuoksua tuo,
kielo on kasvanut meidän luo. (Kynsijärvi & Pöntinen 2015.)*

Kissankello

- kukkii kesä-syyskuussa
- kellomainen sininen kukka
- kasvaa muun muassa tienvarsilla, niityillä, valoisissa metsissä

*Tuuli kissankelloja niityllä heiluttaa,
siniset kukat auringossa huojua saa.
Näitä kukkia voit nähdä koko kesän,
vasta syksy niistä vie parhaimman terän. (Rikama 2019.)*

Puna-apila

- kukkii kesä-elokuussa
- violetinpunainen, tiheä pallomainen kukka
- kasvaa muun muassa tienvarsilla, niityillä

- myös rehukasvi

*Puna-apilan pihossa ja pientareilla tapaa,
rehukasvina se lehmillekin maittaa.
Neljä lehteä onnenapilasta kertovat, sellaisen voi tarkkasilmäinen
apiloiden joukosta bongata. (Rikama 2019.)*

Päivänkakkara

- kukkii kesä-syyskuussa
- kukka usein piirretään päivänkakkaran näköiseksi
- valkoiset laitakukat, keskeltä keltainen
- myös koristekasvi

*Kun kukan piirtää paperille,
on päivänkakkara usein mallina sille.
Valkoisia kukkia koko kesän näkee,
niityt, pellot ja tienvarret,
ne päivänkakkara koristelee. (Rikama 2019.)*

Voikukka

- kukkii huhti-heinäkuussa
- keltainen kukka
- kasvaa ihmistoiminnan piirissä, kuten niityillä ja pientareilla, myös rannoilla ja kosteikoissa.

*Voikukat niityn keltaiseksi värjäävät,
pihamaaltakin tämän kukan monet löytävät.
Rikkaruohoksi voikukkaa nimitetään,
pitkät lehdet ja varsi ontto usein niitetään. (Rikama 2019.)*

HEINÄKUU

Kirjavinkit

Puranen, T. 2019. Miina ja Manu luonto-oppaina. Tampere: Satukustannus.
 Kunnas, M. 2012. Pieni luontokirja. Helsinki: Otava.
 Heljakka, J. 2020. Kesäpäiväntarina. Pori: Tactic games oy.
 Heilala, K. 2017. Kesäretki Nuuskamuikkusen kanssa. Helsinki: Tammi.

Laulut

Elefanttimarssi
 Kalle tahtoo koputella (Vauvojen laulun aika 1994, s. 128.)
 Popsi, popsi porkkanaa (Lasten oma laulukirja, s.52.)
 Siili ja mansikat (Suomen lasten laulukirja 2012, s. 66.)

Lorut

*Tuoksuu villit mansikat,
 vademat ja lillukat.
 Eipä maistu mikään muu,
 on jo metsän heinäkuu.*

*Muu muu muurahainen,
 mustapää murkku.
 Vuorelle se kiipesi,
 se vuori oli kurkku.*

*Pikkuisella etanalla oli koti koivun alla.
 Lehtipeitto jalkain päällä,
 nukkui siellä poutasäällä.*

*Etana on kävelyllä,
 paras juhlapuku yllä.
 Sarvet ovat piilossa,
 helmet hienot kaulassa.*

*Matka mataa mietiskellen,
 pientä tietä taaperellen.
 Naapurihin, niinpä niin,
 juhlihin kun kutsuttiin.*

*Tämä on elämää vasta,
 huokaisi etana ja
 haukkasi mansikasta.*

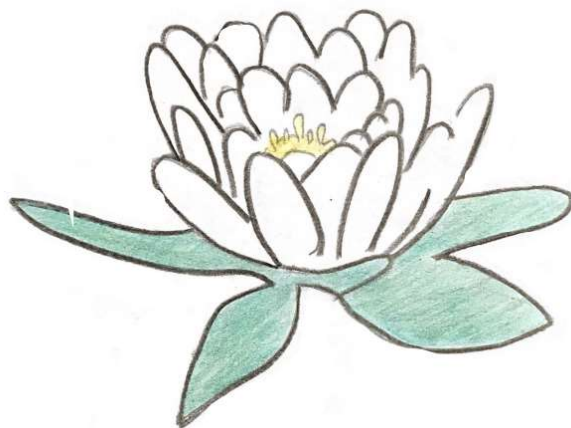
Puuhat

Hiekkataide: Lapsi saa piirtää kartongille/pahville kuvan ja aikuinen laittaa lapsen piirtämien viivojen mukaan liimaa piirroksen päälle. Teos viedään hiekkalaatikolle ja päälle ripotellaan hiekkaa ja annetaan kuivua ennen kuin ylimääräiset hiekat kipataan pois. Teos on valmis sellaisenaan tai sen voi myös maalata vesi-/pulloväreillä.

Musteita luonnosta: Muserra marjat ja siivilöi (vadelma, mustikka, puolukka). Lisää vähän viinietikkaa ja suolaa. Maalataan erilaisilla välineillä, kuten höyhenellä, siveltimellä tai sormella.

Tutkitaan vettä: Täytetään yksi astia kylmällä vedellä, toinen melko kuumalla ja kolmas haalealla. Toinen käsi laitetaan lämpimään ja toinen kylmään veteen, kun siirrät molemmat kädet vuorollaan haaleaan veteen, mitä tunnet? Haalea vesi tuntuu kylmän jälkeen lämpimältä ja lämpimän jälkeen kylmältä.

Marjanauha: Tylppäkärkiseen neulaan pujotetaan naru ja narun päähän tehdään solmu. Lapsi saa alkaa pujottaa neulaan pihlajanmarjoja ja näin hänelle valmistuu marjahelminauha. Marjanauhaa voidaan pitää koristeena tai koruna.

Leikit

Puiden välillä: Leikkiin otetaan mahdollisuuksien mukaan kolme eri puulajia. Ohjaaja huutaa puun, jonne lasten tulee juosta. Voidaan sanoa sama puu kaksi kertaa peräkkäin, tai huutaa ukkosmyrsky, jolloin lapset menevät kyykkyyyn. Vinkki: Voidaan helpottaa laittamalla eri väriset paperit puihin ja huutaa värejä.

Maskotti tutkii marjoja**Mustikka**

- syöntikypsä heinäkuussa
- varpu on vihreä ja marja sininen
- todella tahraava marja, terveellinen
- kasvaa havumetsissä
- tiputtaa lehtensä talveksi

*Sininen marja kangasmetsässä kasvaa,
sen vikkellä poimija sankoonsa nappaa.
Mustikka värjää sormet ja muun,
on mustikkapiirakka suosikki herkkusuun. (Rikama 2019.)*

Puolukka

- vihreä varpu, jossa paksut ja soikeat lehdet
- kukkii valkoisilla kukilla, kypsä marja on pyöreä punainen
- viihtyy kuivassa paikassa kangasmetsässä
- kypsyy syyskuussa
- maultaan hapan

*Puolukka pyöreä punainen,
marja kuivan maan ihmeellinen.
Hilloa, puuroa ja mehua –
syksyn marjasta tehdään herkuja monia. (Rikama 2019.)*

Metsämansikka/ahomansikka

- ohut vihreä varsi, kukkiessa valkoinen kukka, kypsä marja punainen
- pienempi kuin puutarhamansikka
- maultaan makea

*Valkoiset kukat metsän reunassa näkyvät,
pian pienet mansikat makeiksi kypsyvät.
Rönsyjen avulla ahomansikka leviää,
maata pitkin se kasvaa elämää. (Rikama 2019.)*

Pihlajanmarja

- kasvaa pihlajan puussa
- tertuissa paljon pyöreitä tumman oransseja marjoja

*Kotipihlajan valkoiset kukat näyttävät,
syksyllä oranssit marjat hillopurkin täyttävät.
On pihlajasta monenlaisia taruja,
vanhan ajan uskomuksia ja loruja. (Rikama 2019.)*

LÄHTEET

- Bolle, M. 2003. Metsään, metsään. Pieni seikkailukirja. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto.
- Ekelund, T.; Tveitereid, S; Østli, K. & Aakre, A. 2018. Perhe retkelle. Helsinki: Metsäkustannus Oy.
- Hardy, E. 2009. Ekoaskarteluja lapsille. Karkkila: Kustannus-mäkelä oy.
- Harju-Luukkainen, H.; Sallinen, J. & Stolzmann-Frankenhaeuser, J. 2010. Iltapäivä leikkien. Kieltä rikastuttavia leikkejä iltapäivään. Helsinki: Folkhälsan-kansanterveys Oy.
- Honkanen, L. & Karvonen, P. 1995. Halataan puuta. Luonto- ja liikuntaleikkejä. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Hutri, K. & Björklund, T. 2001. Eläinten talvi. Porvoo: WSOY.
- Hutri, K. & Björklund, T. 2002. Vesimyyrän kevät. Porvoo: WSOY.
- Hutri, K. & Björklund, T. 2005. Närhen syksy. Porvoo: WSOY.
- Keisteri-Sipilä, E. 2017. Liikuttava luonto. Helsinki: Metsäkustannus Oy.
- Koivunen, H.; Koivunen, V.; Tanninen, P.; Taskinen, K. & Leinonen, S. 2008. Jäniksen selässä. Repullinen luontoleikkejä. Helsinki: WSOY
- Kynsijärvi, E, & Pöntinen, B. 2011. Loruja linnuista. Helsinki: Maahenki Oy.
- Kynsijärvi, E, & Pöntinen, B. 2012. Loruja nisäkkäistä. Helsinki: Maahenki Oy.
- Kynsijärvi, E, & Pöntinen, B. 2014. Loruja ötököistä. Helsinki: Maahenki Oy.
- Kynsijärvi, E, & Pöntinen, B. 2015. Loruja keväästä ja kesästä. Helsinki: Maahenki Oy.
- Lasten oma laulukirja. 2016. Helsinki: F-Kustannus.
- Lasten oma laulukirja. 2016. Helsinki: F-Kustannus.
- Lasten paras laulukirja. 2006. Helsinki: F-Kustannus.
- Mirkku. 'Syksyn sieniloruja'. Pajupellon perhepäiväkoti. 22.10.2013. Viitattu 24.9.2020.
- Nikkinen, I. & Lindfors, J. 2008. Vuodenaikamatka. Retkeillään ja opitaan luonnossa. Helsinki: Kirjapaja.
- Ovaskainen, V. 2017. Suomen luonto. Lasten pikkujättiläinen. Helsinki: Readme.fi.
- Reuhurinne. Eläinlauluja. 2016. Helsinki: F-Kustannus.
- Rikama, E. 2019. Suomen luonto tutuksi lorutellen. Helsinki: BoD – Books on Demand.
- <http://pajupellonperhepaivakoti.blogspot.com/2013/10/syksyn-sieniloruja.html>
- www.leikillista.fi
- www.Leikkileikkina.com
- www.neuvokasperhe.fi
- www.orvokioravanluontokoulu.fi
- <http://kapylanpartiokerho.blogspot.com/p/lorut-ja-laulut.html>
- <http://www.luontoportti.com/suomi/fi/linnut>